

# 15 Scoala N<sup>o</sup>astră



## Editorial

- ★ Tradiția – memoria  
vie a unui neam

## Arta pe hartă

- ★ Cum este cu lăzile de zetre
- ★ *Lume ce gândea în basme și  
vorbea în poezii*
- ★ Câteva gânduri despre tradiție,  
economie și ortodoxie

## ZoomZet

- ★ Tradiția – o adâncă neliniște
- ★ Baron de Șaguna. Andrei  
Baron de Șaguna



# Cuprins 15



## Editorial

- 2 | Tradiția – memoria  
vie a unui neam

## Arta pe hartă

- 4 | *Lume ce gândea în basme și  
vorbea în poezii*
- 7 | Tradiție și continuitate în  
filosofia românească
- 11 | Cum este cu lăzile de zestre?
- 14 | Comori inestimabile

- 15 | Mângâierea Pandorei

- 18 | Câteva gânduri despre tradiție,  
economie și ortodoxie

## Cu bună știință

- 20 | De la observație, spre inspirație...
- 21 | Adolescența – o călătorie inițiativă

## Gând din comunitate

- 24 | Care este rucodelia noastră?

## Munca și sensul vieții

- 26 | Tradiția – oglindă a sufletului românesc –  
interviu cu doamna Ioana-Ruxandra Fruntelată

## ZoomZet

- 33 | Sădește-te tu însuși!
- 35 | Tradiția – o adâncă  
neliniște
- 37 | Tezaur moștenit
- 38 | Baron de Șaguna.  
Andrei Baron de Șaguna
- 44 | Un muzeu cu pridvoare
- 46 | Acasă la Vlădeni
- 50 | Tradiția la ea acasă

- 52 | De ziua Sfântului  
Neagoe Basarab
- 53 | Pe fâgașul tradițiilor – dosar
- 59 | La Via Domnului
- 60 | *Poveste – da' eu nu-s de pe  
când poveștile – eu sunt de  
mai încoace*
- 63 | *Legenda celor trei copaci*
- 64 | *O, brad frumos!*
- 65 | Galeria de artă LTSTI

# Tradiția – memoria vie a unui neam

EDITORIAL

Preot prof. dr. Vasile Gavrilă



**S**fârșitul lui noiembrie și începutul lui decembrie sunt marcate de două mari sărbători pentru noi, românii: 30 noiembrie – pomenirea Sfântului Apostol Andrei, care, deși reprezintă o sărbătoare în calendarul ortodox, valabilă pentru întreaga creștinătate răsăriteană, este sărbătoarea celui care a adus creștinismul pe meleagurile patriei noastre; și 1 Decembrie – ziua unirii Transilvaniei cu România, la 1918, sau ziua făuririi națiunii române moderne.

În general, sărbătorile ne trimit și ne raportează prezentul trăit la un trecut glorios pe care-l evocăm și-l elogiem, la o zestre spirituală și culturală, la o bogăție de sensuri și valori, la o filosofie de a vieții, de a ne manifesta, care, toate la un loc, ne determină identitatea.

Zestrea, bogăția și mesajul acestor sărbători – poate cele mai elocvente pentru dăinuirea noastră ca popor – constau în faptul că prima ne duce cu conștiința la apartenența noastră la credința creștină de sorginte apostolică, iar cea de-a doua la crezul unei națiuni care și-a stabilit, ca o matrice în trupul istoriei, locul petrecerii și trăirii Sfintei Evanghelii într-un teritoriu pe care și l-a definit ca țară. Faptul că noi ne-am născut ca popor creștin, fără a fi nevoie să ne botezăm ulterior, evidențiază că noi nu avem un trecut cu o tradiție precreștină, **ceea ce înseamnă**

că tradiția noastră culturală are un fundament creștin. Iar tradiția unui neam, la modul general, în sensul larg al cuvântului, este memoria vie a acelui neam.

Biserica, în înțelesul ei cuprinzător, de Trup al lui Hristos pe pământ, are propria tradiție definită ca tradiție a Bisericii sau Sfânta Tradiție – Evanghelia trăită. Viața și învățătura Mântuitorului – Sfânta Evanghelie – au fost propovăduite de apostoli, receptate de popoare și trăite de acestea, **ceea ce presupune** că au lucrat și au **rodit** în viața popoarelor. În această situație, învățătura Mântuitorului este o învățătură care a **lucrat**; nu este ceva abstract și static, ci are o dinamică și un parcurs viu, în continuă trăire, viețuire, într-un parcurs către împlinire în Împărăția lui Dumnezeu. De aceea, această învățătură devine un fapt viu și concret cu o istorie a lui.

Din punct de vedere teologic, Tradiția Bisericii sau Sfânta Tradiție este permanentizarea dialogului Bisericii cu Mântuitorul Hristos. Și, dacă viața unui popor sau tradiția lui culturală este fundamentată pe Sfânta Evanghelie, înseamnă că cele două tradiții se hrănesc una din cealaltă, se completează și se susțin; și atunci propria viață a poporului poate deveni o permanentizare a dialogului lui cu Dumnezeu.

Cel puțin în sărbători putem ușor constata că aceeași credință și aceleași

valori sunt trăite de întregul popor; fie că sunt sărbători naționale, ca 1 Decembrie sau 24 Ianuarie, fie că sunt sărbători pur creștine ca Nașterea Domnului, Sfintele Paști, Înălțarea, Cincizecimea, pecetluind astfel o vie și delicată comuniune a celor ce aparțin acelorași valori.

În prezent, există o tendință de a ne *dezbrăca* de **tradiții** – acestea fiind asimilate unui lucru vetust, fără valoare, desuet de care trebuie să ne debarasăm, fără a avea însă ceva ce ar putea fi pus în loc. **Tradiția aceasta** nu este un tezaur gol și fără sens, așa cum încearcă să ne convingă curente progresiste prin toate mijloacele media, ridicate la rang de autoritate absolută, aproape idolatre; dimpotrivă, tradiția este vie, dinamică și lucrătoare prin jertfă, curaj, cultură, demnitate și identitate. De aceea, renunțarea la tradiție înseamnă ignorarea caracterului viu al unui popor, înseamnă negarea creșterii și învățaturii dobândite de popor, înseamnă trecerea cu vederea peste creația unui popor, culminând cu condamnarea vieții comunității oamenilor la stadiul embrionar. Mai mult decât atât, vitalitatea unui popor se fundamentează și pe cunoașterea, dezvoltarea și plinătatea Tradiției și a tradițiilor, a obiceiurilor păstrate de către membrii săi, mai cu seamă că, încă din copilărie, sufletul omului se umple de conținutul bogat al tradiției, de valorile comunității și de înțelegerea creației acesteia.

Din punct de vedere empiric, s-a demonstrat că ancorarea și integrarea în trecut, concordanța cu Tradiția, dau sens actelor și creației în derulare ale unui popor și ale unor comunități. Memoria vie a unui neam – cum am definit Tradiția – generează o comuniune trăitoare care îi împiedică pe oameni să se exprime necuviincios și-i face conștienți de valoarea lor și a semenilor. Participarea la valorile și la evenimentele tradiționale, mai ales la Sfânta Liturghie de

Duminică, la biserica din mijlocul satului sau al cetății, îi face pe oameni să trăiască o comuniune improspătată, care îi ferește de tot răul, făcându-i împreună-lucrători la viața comunității, la viața tainică a aproapei – Nuntă, Botez, Înzmormântare.

De pildă, la noi la români, în fiecare sat se regăsesc tradițiile și spiritualitatea tuturor satelor, așa cum și în fiecare oraș se poate resimți spiritualitatea și cultura întregului popor. Organizarea de odinioară a comunităților, pe bresle, în orașe, sau chiar pe etnii, nici nu i-a separat, nici nu i-a omogenizat pe oameni; dimpotrivă, i-a făcut mai creativi, mai harnici, mai plini de omenie, venind fiecare comunitate cu specificul ei, pentru a îmbogăți cultura și tradiția întregului. Pentru un om dintr-o astfel de tradiție, „omenia” înseamnă respect față de om; și este foarte interesant că într-o tradiție ca aceasta se realizează o unitate și o comuniune de oameni liberi.

Sigur, cultura, spiritualitatea, **„învățătura”** unui popor au fost primejduite **de două procese disonante: de a crește și a se forma greșit; și de a fi formulate greșit**. De aceea, soluția evitării acestor pericole constă în viața în comuniune în Biserică, în educația autentică făcută în școală și în Biserică.

Din păcate, astăzi tocmai mijloacele de care dispune societatea – presa scrisă sau audio, televiziunea, teatrul și cinematografia – aproape într-un glas amăgitor de sirenenă conduc spre o inertă viețuire; iar dacă incită la ceva, incită la ură, dezbinare, aroganță și autosuficiență, îndreptățire și justificare. Toate acestea însă anihilează și **Persoana**, și **Comuniunea**.

Mă întreb: ce este de făcut? Să ne întoarcem la bucuria și ospitalitatea care nasc generozitatea oamenilor, după modelul Mântuitorului Hristos – premisă pentru sporirea culturii, a spiritualității și a demnității umane!



Cornelia Miron,  
profesor de limba și  
literatura română

# Lume ce gândea în basme și vorbea în poezii

**S**cufundare în adâncul ființei, dar și exemplu convingător, scânteie de mit și legendă, dar și explicație concretă, basmul este o sinteză a simțirilor și temerilor fiecărui popor, o făptură de gânduri realizată după chipul și asemănarea lui. Dar oare nu e și viața însăși, din perspectiva corectă, privită prin ochiul acela universal-arhaic, tot un basm cu fiice de împărat și feți voinici, pe de o parte atât de previzibil, pe de altă parte cu probe neașteptate care te poartă pe cărări îndepărtate ale lumii, dar și ale sinelui? Poate că această impresie este influențată de primii mei ani de cititor. Copil fiind, am mistuit cu multă râvnă volumele de basme pe care le-am găsit; nu mă descuraja finalul invariabil fericit, nici șablonul specific, căci, dincolo de toate, mi se părea fascinant modul în care universul acela magic face ca eroul să descopere puterea de a se redefini prin experiențele trăite, de a se asuma ca sâmbure de viitor, de a se transforma pentru a atinge un țel altruist. Clișeu? Poate, dar este atât de multă substanță și profunzime în această așezare a scrierii, atâta viață și învățătură pentru cine dorește și poate să vadă dincolo de formulă!

Iar dacă viața toată încapă în această comparație, dacă avem libertatea de a permite gândului să accepte pactul ficțional, atunci acesta se poate aplica și altor domenii spre plăcerea discuției și spre provocarea

imaginației. Este literatura noastră o adevărată a basmului? Putem să o așezăm și pe ea în acest fantastic „pat al lui Procust” al ideilor? Este ea un tărâm lucrător în care eroii își desfășoară forțele sub privirile noastre admiringe și spre folosul nostru sufletesc?

Dornici să împlinească, prin ascultarea și destoinicia lor, porunca aducătoare de Bine, poezii, înarmați cu merindele folclorului și cu armele cele vechi, dar fermecate, ale tradiției, pornesc pe calea slovelor, alunecând pe seducătorul tărâm al potecilor nebătătorite și al adevărilor rostite și rostuite în necuvinte. Nu este oare Mihai Eminescu un cumpătat Prâslea, care își pune la îndoială priceperea, genialitatea, dar vede limpede călătoria și viața, și frumosul și se lasă purtat?

*Mergi, tu, luntre-a vieții mele, pe-a visării lucii valuri,  
Până unde-n ape sfinte se ridică mândre maluri,  
Cu dumbrăvi de laur verde și cu lunci de chiparos,  
Unde-n ramurile negre o cântare-n veci suspină,  
Unde sfinții se preîmplă în lungi haine de lumină...*  
(Memento mori – Mihai Eminescu)

George Coșbuc, legănat de șoaptele basmului, cu tolba plină de sfaturile tatălui, își spune și el povestea, îndemnând feciorii să nu subestimeze dificultatea probelor și puterea forțelor răului, căci vechi e răul și amar, ci să ia seama la orice le poate ușura călătoria.

*A fost demult odată, spun oameni, un izvor  
Cu ape dulci, cu murmur etern șopotitor;  
Și spun că toți vitejii cercau acele ape,  
Căci cine bea din ele oricând putea să scape  
Din orice rău: bătrânii pe loc întinereau,  
Bolnavii totdeauna se însănătoșeau,  
Durerea trecea-n visuri, plânsoarea-n bucurie  
Și moartea trecea-n viață, căci apa era vie.  
(Izvor de apă vie – George Coșbuc)*

Deși un fiu de crai, cam răzvrătit, Tudor Arghezi nu se lasă păcălit de calul cel răpciugos, de cuvintele neprietenoase, de înșepătoare verbe, ci, cu răbdarea unui meșteșugar și cu îndărătnicia unui mezin ce-și caută drumul, transformă mârtoaga în Pegas ce îl poartă prin hățișul întunecat, dar atât de răcoros și dătător de putere.

*Neadormit și teafăr se cuvine  
S-arunci și trândăvia ispitei de la tine.  
Primejdia s-o cauți de-a dreptul, într-adins.  
Nu te lăsa de semeni și timp rănit și-nvins.  
Cu traista-n spinare, cu câinele tău, leul,  
Dă luptă nentreruptă cu ceasul rău și greul.  
Călătorind de-a pururi prin zări și peste zare,  
Să nu te afle viața culcat, dar în picioare.  
(Sus – Tudor Arghezi)*

Înșelat de necunoscut și de sămânța mirabilă a vieții, pășind mereu îndrăzneț pe treptele universului nedescoperit pe deplin, Lucian Blaga, întărit de sfaturile Sfintei Duminici, face popas la curțile dorului unde se despovărează de dureri și de amăgiri. Oare să fie el fiul cel vrednic care se întoarce victorios la împărăția ce i-a crescut și hrănit rădăcinile? Curios și încordat în căutările lui, poetul nu se dă înapoi de la încercările versurilor albe, de la însoțirea cu luna aducătoare de mister sau de la ascultarea razelor ce-l călăuzesc în marea trecere.

*Din clima fierbinte  
a basmului, sfinte  
irog inorog  
c-un semn te invoc. (...)*

*Când intri, ia seama  
la podul cu vama,  
la numărul casei,  
la curtea Frumoasei.  
Cu sunet de soartă  
lovește în poartă!  
Atinge cu cornul  
de trei ori zăvorul  
ca-n rituri de leac  
rămase din veac.*

*Atinge și piatra  
și pragul și vatra.  
Și dacă Frumoasa  
îngăduie – vezi-i  
aleanul amiezii.  
(Îndemn de poveste – Lucian Blaga)*

Privind peste umăr spre satul rămas în urmă, înțelegându-și menirea și grăbit să împlinească porunca aducerii ierburilor de leac, fără să dea exagerată importanță veșmintelor de prinț sau puterilor fantastice, Marin Sorescu tânjește după casa cu ștergare, după glasul cântat al mamei, după barba albă a bătrânului ce are mereu pregătită o vorbă de duh oltenească, după hotarele pe care a văzut lumina zilei; tânjește după tovărășia care să-i facă drumul mai bogat și mai ușor.

*Vom fi fericiți pentru iarbă  
Și pentru lac,  
Vom râde pentru copac,  
Vom slăvi drumul drept cu câte-o gură  
Și vom ține un moment de reculegere  
Pentru fiecare cotitură.*

*Ne vom lua după umbra mea  
Care merge înainte,  
Ne vom lua după primul gând,  
Ne vom lua după două-trei cuvinte.*

*Până când ne va ieși în cale  
Sfânta Vineri  
Să ne spună printre altele  
Că nu mai suntem tineri.  
(Poveste – Marin Sorescu)*

Iar Ileana, cuminte, înțeleaptă, răbdătoare, izvor de viață și de bucurie, plinește călătoria supunându-l chiar ea la o dulce încercare, pentru ca apoi să-l mângâie pe viteazul cel așteptat și să pornească alături de el în drumul către Casă – mai obosiți, dar atât de împliniți și de lini, atât de recunoscători pentru toate.

*Învață-mă cu ce să-ncep și cum să-i spun acestei lumi cât mi-i de dragă că te-a născut, cu truda ei întreagă, pe tine, bucuria mea de-acum.*

*Ea, poate, niciodată n-o să știe c-a înflorit în flori și-a curs în ape, că din pământ și sura veșnicie să mi te-aducă, așa cum ești, aproape. (Gândește-te, n-ar fi păcat... – Magda Isanos)*

Desigur, vor mai fi și feciori de împărat ce nu reușesc să se întoarcă acasă, precum spune povestea despre Nichita Stănescu. Dar rățacirea lui pe tărâmul celălalt este sinonimă cu obținerea tinereții fără bătrânețe și a vieții fără de moarte, este riscul asumat al soldatului plecat la lupta cu destinul. Rățacirea lui este pretextul nașterii din nou, într-o lume a geometriei poeziei, în care infinitul devine început.

*Nu mai pâlpâie nici o pasăre, nici o stea  
Cerul a obosit deasupra ta  
Hai, Nichita, strânge-ți pleoapa de pleoapă, strânge-le.  
Amurgul curge pe lângă ochii tăi uimiți  
de parcă-ar vrea să vă priviți  
unul altuia, sângele.  
(Nu mai pâlpâie – Nichita Stănescu)*

Dar ce-i face pe toți acești Feți-Frumoși să reușească pe calea lor? Ce asigură starea lucrătoare și continuitatea poeziei noastre?

Care sunt armele lor și ce le dă puterea de a căuta răspunsurile și de a le așeza apoi în marea lor carte? Cheia este importantă atât pentru înțelegerea trecutului, a tălmăcirii îtelor prezentului, cât și pentru împuternicirea mezinului de astăzi, a cărui poartă se deschide acum și care trebuie să știe care îi este hrana aducătoare de viață.

Dezlegarea tainei este aceeași pentru toți: în traista fiecărui călător ce pornește însetat de apa cea vie este dorința de a duce mai departe valorile pe care le-a primit și pe care, la rândul său, a înțeles că trebuie să le altoiască cu propriul gând, cu propria viață. Fiecare dintre cei numiți și nenumiți în basmul acesta, poeți a căror valoare a fost sau nu confirmată, fiecare mai face un pas, sau doi, sau trei, după puterile fiecăruia, în desăvârșirea fără săvârșire – căci aceasta este arta, o continuă aspirație spre perfecțiunea așezată cu dragoste în noi. Fântâna aceea din care sorbind apa cea bună nu vom mai înseta este Tradiția, în cazul poeziei. Cum nu poate exista râul fără un izvor fremătător sau o treaptă suspendată în abis, tot astfel literatura contemporană nu poate mișca suflete fără să își asume faptul că adevărul lucrător al poeziei este Tradiția. Iar astăzi, când balauri cu mai multe capete decât odinioară ne amăgesc inimile cu cuvinte serbede și smolite, când drumul, mai lung și mai ocolit, nu duce la împărăția dorită, iar căutarea e o amăgire, să ne reîntoarcem la apa cea dătătoare de sens și rost a tradiției.

*Viitorul și trecutul  
Sunt a filei două fețe,  
Vede-n capăt începutul  
Cine știe să le-nvețe;  
Tot ce-a fost ori o să fie  
În prezent le-avem pe toate...  
(Glossă – Mihai Eminescu)*



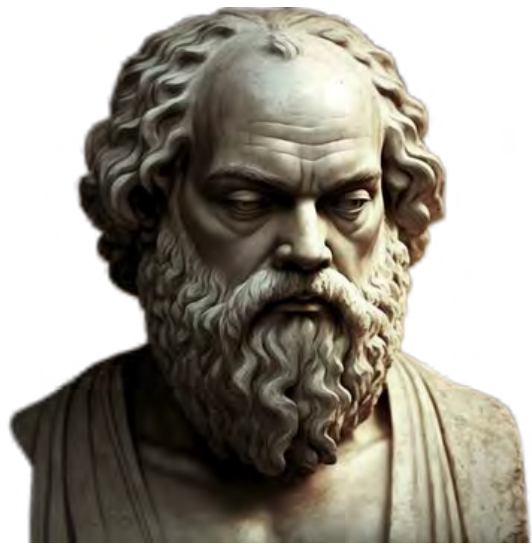
Cristinela Cârtoag,  
profesor de  
științe sociale

## Tradiție și continuitate în filosofia românească

Dintru început, trebuie să recunosc dificultatea demersului inițiat aici, chiar și sub justificarea pretenției modeste a unei scurte treceri în revistă a principalelor momente ale istoriei filosofiei românești, mai ales din perspectiva curajoasă a încercării de încadrare a ei în istoria grandioasă a filosofiei universale. Greu de spus dacă se poate vorbi actualmente despre participarea filosofiei românești la filosofia occidentală sau dacă se poate admite chiar și o contribuție semnificativă la aceasta. Oricum, nu este scopul pe care ni-l propunem aici și, de asemenea, nici nu putem pretinde că ni se cuvin anumite judecăți de valoare. Afirm doar că facem parte și noi, românii, dintre cei care au încercat și, cred că au și reușit, să trateze filosofia la rangul de *regină a tuturor științelor* și, oricât de secundară ar părea această preocupare în societatea contemporană, ne face bine să știm (sau să ne amintim) că au existat cândva momente de răsunset pentru filosofie, în epoci diferite, pe care nu trebuie nicidecum să le minimalizăm, în ciuda tuturor prejudecăților cu care se confruntă dintotdeauna filosofia în

general și filosofia românească în special. Ideea aceasta (des întâlnită) că facem parte dintr-o *cultură minoră* mi se pare relativ nedreaptă și voi încerca o contraargumentare în cele ce urmează.

Dacă ne referim la începuturile filosofiei românești, deși s-au manifestat foarte târziu față de altele considerate semnificative pentru lumea occidentală, acestea constituie totuși un moment important pentru manifestarea deplină a propriei noastre identități culturale și spirituale. Ethosul românesc se diferențiază prin extraordinarul său spirit creștin, dar și prin patriotismul nedisimulat al unor conducători providențiali pe care neamul nostru i-a *făurit* în vremuri de cumpănă istorică. Într-adevăr, oricât de subiectivi am părea, vedem, simțim tot mai mult, cu trecerea timpului, că *nu a fost suflet de neam mai necăjit și totuși mai idealist ca sufletul românesc*. Aceasta explică faptul că filosofia românească, încă de la începuturile ei, chiar lipsită de o doctrină sistematică, a avut strălucirile ei și nu se poate altoi o filosofie viitoare, după cum afirma, într-un studiu dedicat istoriei



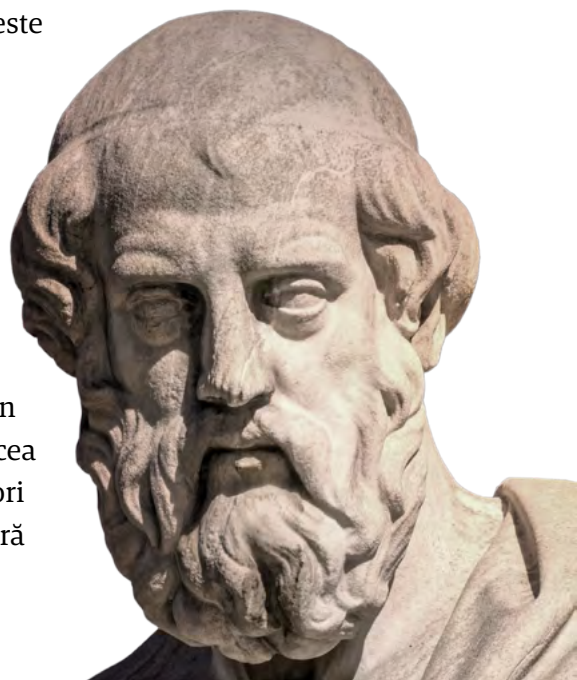
filosofiei românești, Marin Ștefănescu, decât *pe ramura sănătoasă a filosofiei sale trecute*. Scrieri propriu-zis de filosofie cu o oarecare continuitate, susține autorul citat, apar în literatura română abia în secolul al XIX-lea, în prima jumătate fiind mai mult traduse manuale de filosofie, iar în a doua jumătate făcându-și apariția și scrieri de filosofie cu caracter original. Cu toate acestea, nu pot fi omise scrieri apărute încă din secolul al XVI-lea, puternic animate de un suflu religios, dar care au avut și un pronunțat caracter filosofic, de origine platoniciană sau creștină, constituind baza definirii filosofiei sistematice românești. Literatura românească începe cu scrieri pur religioase, trecând apoi către cele artistice, filosofice, științifice, faptul acesta putând fi constatat și în alte literaturi, ca de exemplu în literatura greacă. Metafizica primului filosof ionian Thales, potrivit căreia primul principiu al lumii a fost apa, este evident de inspirație religioasă, și mai apoi, după perioada metafizicii vechilor ionieni, a eleaților, a pitagoreicilor, a noilor ionieni, a sofistilor, urmează perioada cu adevărat de aur a filosofiei grecești, marcată prin triada genialilor gânditori (religioși și ei), Socrate, Platon și Aristotel. Odată cu ei se poate vorbi despre conturarea precisă a unei științe filosofice sau a unei filosofii științifice.

După anumiți critici, cea dintâi scriere din literatura română cu caracter pronunțat filosofic este considerată *Învățăturile lui*

*Neagoe Basarab către fiul său, Theodosie*, carte scrisă în slavonă, în jurul anului 1521.

După N. Bagdasar, Dimitrie Cantemir, născut în 1673, este considerat primul filosof român, în sens propriu, la care se observă o abordare sistematică a filosofiei din multiple perspective: metafizică, ontologică, cosmologică, logică, gnoseologică, etică. Perioadele următoare nu au adus o semnificativă contribuție, astfel că, până aproximativ în secolul al XIX-lea, cel mai important și original gânditor poate fi considerat Ion Heliade-Rădulescu, născut în anul 1802, care a creat un important sistem filosofic cu influențe hegeliene. Ultimii treizeci de ani ai secolului al XIX-lea sunt dominați cultural de societatea „Junimea”, iar, odată cu ea, filosofia românească va avea, pentru prima dată, un ecou pe plan internațional, mai ales prin scrierile filosofice ale lui Titu Maiorescu, Vasile Conta, Alexandru Xenopol, Mihai Eminescu. Cu toate acestea, Titu Maiorescu va rămâne sceptic față de posibilitatea unei filosofii românești originale și creative. Aș risca o opinie personală, afirmând că este posibil ca acesta să se fi înșelat. Din motive strict subiective, apreciez că secolul al XX-lea este de departe cel mai interesant, dar și cel mai provocator din punct de vedere spiritual, politic, filosofic și cultural.

Cele două mari școli de filosofie au produs, în prima jumătate a secolului al XX-lea, două culmi ale filosofiei românești. Una dintre ele este școala lui Titu Maiorescu, în frunte cu Constantin Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Dumitru Drăghicescu, Ion Petrovici și Mircea Florian, gânditori a căror anvergură



rămâne, în principal, cea *scolastică*. Cealaltă, poate cea mai controversată astăzi, este școala lui Nae Ionescu, printre ai cărei discipoli se evidențiază în mod deosebit: eruditul filosof Mircea Vulcănescu, cel care a fost considerat liderul generației sale și un veritabil martir al regimului comunist despre care, din păcate, se învață tot mai puțin la școală; savantul și istoricul religiilor, Mircea Eliade, și el un lider incontestabil al generației anilor '30 și unul dintre cei mai apreciați oameni de cultură la nivel mondial (să amintim că o importantă universitate din Chicago a atribuit catedrei de istorie a religiilor numele său); Emil Cioran, supranumit *filosoful disperării* și poate cel mai cunoscut filosof român în afara țării, despre care criticii francezi (și nu numai) au afirmat că se situează printre cei mai mari scriitori ai secolului al XX-lea; Constantin Noica, prigonit la rândul său de regimul comunist, filosoful care avea să întemeieze (neoficial) în anii '80 Școala de la Păltiniș, ai cărei discipoli sunt astăzi filosofi deja consacrați, mai mult sau mai puțin implicați în viața socio-politică a țării (Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Sorin Vieru, Vasile Dem Zamfirescu, pe care am

avut și eu privilegiul de a-i avea profesori la Facultatea de Filosofie în anii '90).

Filosofia lui Noica oferea, într-o vreme în care cultura umanistă era marginalizată, o pedagogie culturală ca formă de rezistență față de *teroaarea istoriei*, cum avea s-o numească prietenul său, Mircea Eliade. Preocupările sale filosofice se întind de la gnoseologie, filosofia culturii, axiologie și antropologie filosofică, la ontologie și logică, de la istoria filosofiei la filosofia semantică, de la filosofia antică la cea contemporană, de la editări, traduceri sau interpretări la critică și creație filosofică originală. Cartea sa principală, *Devenirea întru ființă*, este un tratat de ontologie, prin care filosoful de la Păltiniș își va desăvârși acest original sistem de gândire. El analizează rolul cercului în conștiința filosofică și în filosofia spiritului și a ființei, explorând semnificațiile ființei – *capăt și sfârșit de drum* – și ale dimensiunii sale etice. Și, nu în ultimul rând, arată însemnătatea culturii, actului filosofic și a omului, a cărui existență ar trebui să se petreacă în cerc. Omul, care nu este un *simplic sine*, este înzestrat cu o conștiință întru ceva, dincolo de sine. Căutarea, ca devenire, nu e posibilă decât dacă *deții dinainte ceea ce cauți* – *Nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit*.



Revenind la generația interbelică, trebuie să îl menționez ca făcând parte din această generație extraordinară pe inegalabilul Petre Țuțea, un geniu retoric seducător și un filosof creștin autointitulat mistic, și el un redutabil adversar al regimului comunist, dar și pe Alexandru Dragomir, *filosoful clandestin*, într-o perioadă în care, în România, filosofia devenise interzisă.

Am lăsat pentru încheiere o scurtă prezentare a celui pe care îl consider cel mai important filosof transilvănean al perioadei interbelice, Lucian Blaga, care avea să creeze și el unul dintre cele mai originale sisteme de gândire din filosofia românească, un poet remarcabil și un profund explorator al *spațiului mioritic*, ale cărui contribuții culturale sunt realmente apreciate ca fiind extrem de valoroase în cadrul mai larg al culturii universale. În studiul intitulat *Filosofia lui Blaga*, autoarea Marta Petreu, vorbind despre metodele de lucru ale filosofului, scrie: „La fel ca atunci când și-a construit gnoseologia, filosoful s-a declarat și acum în favoarea pluralismului metodologic, pe care îl va boteza mai târziu *expansiune metodologică*.”

A respins vehement fenomenologia, dar s-a declarat îngăduitor cu metodele morfologiei culturii.” În fapt, susține autoarea, el a optat pentru psihanaliză, dar într-o variantă reformulată filosoficește de el însuși, sub o nouă denumire, *noologia abisală*. Această nouă disciplină se referă, după cum precizează el însuși în *Orizont și stil*, la structurile spiritului inconștient (noos, nous), *căci*,



*alături de un suflet inconștient, noi admitem și existența unui spirit inconștient*. În *Trilogia culturii*, afirmă că aceasta nu e influențată de mediu, ci este creată de ceva din interiorul omului, de factorii inconștienți. Astfel, cultura este generată în *inconștientul* omului, în *matricea stilistică abisală* a insului sau a poporului. Blaga surprinde cu măiestrie în sistemul său filosofic principala caracteristică a ființei umane, dimensiunea creatoare a spiritului uman, surprinsă de cunoașterea luciferică, situată în orizontul abstract al *misterului*, categoria centrală a gnoseologiei lui Blaga. *Mutația ontologică*, pe care omul a suferit-o, explică trecerea de la orizontul de gradul I, al securității biologice (denumit *existența întru imediat și pentru securitate*), la orizontul de gradul II, al misterului și al creației de cultură (*existența întru mister și pentru revelare*).

Este cu siguranță mult prea scurtă această incursiune în principalele momente ale filosofiei românești, dar, cu o oarecare însemnătate, sper, pentru elevii și tinerii noștri, mai ales pentru cei care vor dori să-și construiască o viziune filosofică proprie asupra trecutului, viziune care să le dea posibilitatea să-și dezvolte în mod creativ

propriile planuri pentru o reconstrucție, în viitor, a ceea ce se prefigurează a fi o societate postmodernă, aparent ostilă valorilor și creațiilor culturale tradiționale. Și, de ce nu, îmi exprim speranța ca, într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, oamenii să reînvețe să iubească filosofia, acest dar minunat pe care zeii l-au făcut oamenilor, atunci când au coborât-o din cer pe pământ.

## Cum este cu lăzile de zestre?



Cosmina Dragomir,  
profesor de arte vizuale

**A**stăzi e ziua hotărâtă, vă voi mărturisi ceva! Voi deschide lada de zestre a inimii și vă voi spune lucruri pe care n-am încredere să le povestesc oricui. Oamenii au avut dintotdeauna lăzi cu comori. Fiecare popor, fiecare comunitate, fiecare familie are o astfel de ladă pe care o ține din bătrâni, o păzește să nu se risipească și o arată copiilor, în șoapta pe care o cer ceremonia și respectul – atunci când ei sunt pregătiți.

Acea comoară se numește **zestre**. A fi *în-zestrat* coincide cu a fi talentat din naștere, dăruit! Practic, „zestea” nu este doar o colecție de obiecte primite, este talentul moștenit al unui neam, ceva ce poate intra în ADN-ul unui nou membru al său doar pentru că șirul de strămoși dinaintea lui a exersat în acea direcție și căruia doar puțină ucenicie (care tip de educație, pe timpuri, se confunda cu mărturisirea de credință) îi dă forță, ca în cazul mânăuirii unei arme. Frumusețea poate fi o armă în războaiele zilei!

Țin minte emoția din aer atunci când bunica mi-a desfăcut încet capacul de la lada ei din tinerețe. Atât de puternic a fost momentul, încât mi-au rămas întipărite și mirosul din odaie, și întâlnirea lui cu cel al suvoiului lăzii închise până atunci, și scârțâitul lemnului, și întâlnirea lui cu larma păcii asurzitoare a casei, și tremurul amărui-foșnitor al nucului din geam, și cel al mâinilor firave ale bunicii. Până și copilăria

ei s-a întâlnit cu a mea. Zestrea bunicii era constituită din costumele de sărbătoare ale familiei ei, împăturate cu grijă, călcate cu fierul acela fără curent electric, cel umplut cu cărbuni, un fel de muzeu uriaș de artă populară ambalat, îngrămadit între câteva scânduri înnegrite de vreme, muzeu acoperit de o scoarță, o pătură țesută pe care ne cocoțam mici fiind, fără să știm anume ce e înăuntru.

Mi le-a arătat... știți când? În ziua în care i s-a părut ei că am crescut mare și că acele bijuterii brodate puteau deveni ale mele. Și asta nu înseamnă că, gata, aveam putere asupra lor, că puteam să le scot și să le împrăstii prin casă, să le port neglijent sau să le înstrăinez. Nu. Când au devenit **ale mele**, de fapt am înțeles că au devenit **și ale mele**, că înaintașii mei au hotărât ca în acea zi să mă adauge și pe mine pe șirag cu ei.

Eram cu hainele lor în brațe și ei, strămoșii, au oprit nițel timpul în loc, ca să pot depăna câteva secvențe din filmul mormanului alb de haine cu parfum de levănțică. Pânza lor crescuse cu un veac în urmă mai la vale, în fundul grădinii, legănându-se sub forma unui lan înalt de plante verzi. Mama bunicii le-a tăiat tulpinile cu o seceră când i-au crescut mai sus de cap, le-a dus la râu, le-a lăsat să se topească în apă, a adunat fibrele suple și puternice, le-a bătut cu maiul, le-a ales, le-a pieptănat, le-a tors la șezătoare, le-a țesut în casă, le-a lăsat din nou

la apă și la soare la albit, le-a croit în formă de cămăși, le-a cusut și, la urmă, timp de o iarnă, pe fiecare a împodobit-o cu cusături mărunte colorate... niște semne măiestre care nu sunt decor, ci un fel de scriere străveche cu rol de protecție, pe care cei de demult o puteau citi ca pe o scrisoare. În vremuri străvechi rugăciunile se țeseau, se coseau pe straie, se împistreau pe ou, se încrustau pe lemn. Pieptarul bunicului este un acatist în culori.

Când au fost ale mele, bunica de fapt m-a numit, m-a *desemnat* (cam așa cum e într-un ritual de investire la rang de cavaler) să iau asupra mea de acum înainte, și eu, faptul că aparțin șirului de strămoși. A ales ziua în care să mă facă să-mi dau seama de toată seminția noastră. Să mă confund cu istoria ei, de bunică secretoasă. Să devin un purtător. Nu de armă, nu de haine, ci de înțelesuri! Așa e cu comorile. Asta înseamnă să fie **ale tale**. Să fie ale tale înseamnă să fie cu totul, totul din urmă și tot ce va veni. Înseamnă că va trebui să respecti ce a fost și să păzești cu sfințenie ce va fi, pentru că trecutul a depins de alții și viitorul va depinde de tine.

Acela a fost, vă dați seama, un moment în care vorbele devin de prisos. Mi-a inundat inima.

\*\*\*

Mai târziu aveam să aflu că suma comorilor de felul acesta, care primesc mângâierea miraculoasă a emoției întâlnirii cu ai tăi, zestrea din ladă, se poate traduce într-un singur cuvânt: patrimoniu. Vă spuneam că orice comunitate are *un patrimoniu*. Fiecare sat, oraș, neam, țară are un tezaur. Un tezaur de cultură. Practic, chiar și o singură persoană

deține un patrimoniu unic: lucrurile și amintirile ei. Jurnalul și fotografiile ei, florile pe care le-a presat între file... O să vă dezvălui câte ceva despre patrimoniul de cultură al țării noastre. Chiar dacă toate aceste comori diferă mult de la o zonă la alta, le leagă ceva...

E greu de cuprins cu mintea noastră crudă. E o poveste lungă pe care vom continua a o înțelege întreaga noastră viață. Ceea ce străbate acest întreg puteți înțelege totuși și acum. E vorba de o legătură puternică și unică: toate cele înșiruite de mine acum sunt topite **în iubire**. Nu ar fi fost posibile fără o iubire care a dăinuit mii de ani. Între noi, da. Fără să ne cunoaștem. Acum aflați cât sunteți de iubiți de cei pe care nu i-ați văzut niciodată?! Păi da, sunteți vlăstarele lor, v-au iubit cu mii de ani în urmă, așa cum voi îi iubiți fără să-i vedeți la ochi pe toți stră-strănepoții care or să crească din vița neamului vostru.



De ce credeți că suntem încă definiți ca neam? Că nu ne-am împrăștiat în oceanul de limbi și de oameni de pe pământ? De iubire!

**Patrimoniul** este tot ceea ce ne-a rămas și care poate *constitui și reconstitui* taina întâlnirii cu ceilalți. **Și**, ca orice lucru miraculos, poate fi **vizibil sau invizibil**, trezindu-ne în vene emoția regăsirii cu cei din șirag cu noi, chiar dacă pare camuflat între niște obiecte umile de pânză, lemn sau lut. Acestea nu sunt lucruri reci și indiferente ca mărfurile dintr-un raft. Sunt vii, pentru că cineva cândva le-a îmbogățit cu suflet. Sunt purtătoare de înțelesuri și amintiri, precum straiile din lada mea de la țară. Ca să înțelegeți mai multe, va trebui să călătoriți și să vizitați cât mai multe locuri, fiecare cu frumusețea și specificul său. Să întrebați și să citiți. Și să nu vă opriți din a iubi.

Să-ți spun acum, copile drag, și un mic secret legat de patriotism. Școala te învață toate lucrurile acestea nu pentru ca să ți se încarce mintea cu cunoștințe, nu, ci ca să dobândești **putere**, pentru că puterea unui popor nu stă în cât e de numeroasă și robotizată armata lui. Nu, ea stă în puterea de regenerare a unui singur vlăstar care supraviețuiește. Imaginează-ți că doar câțiva ar trebui să ridice un neam din nou în picioare. Câte trebuie **să știi** ca să izbândești! Da, nu se cere să ai forță, ci

**să știi**. De aceea întrebăm, citim, învățăm. A *ști* e o responsabilitate față de alții. Ca să *rămânem*.

Una din tainele veșniciei (poate părea pe dos, dar o să înțelegi când vei crește) este tocmai aceasta: să prețuiești și ceea ce nu este al tău. Când vei întâlni comorile altuia, fascinează-te și îmbrățișează-l, ține-l aproape de inima ta, e un om bogat ca tine. Ține minte un cuvânt: **respect**. Frumusețea aproapelui tău vine din aceea că a avut șirag de înaintași cum ai și tu!

\*\*\*

Azi am fost aidoma bunicii și ți-am scris cu flori de nădejde și grijă. Și știi de ce? Noi, strămoșii, părinții, dascălii, pentru a continua noi înșine *să fim*, **avem nevoie de tine**... Dacă tu te pierzi, ne-am pierdut toți. Pentru că suntem același șirag. Știu că de acum înainte vei privi altfel o ie, o icoană veche, un stâlp de poartă sculptat în lemn. De ce știi? Păi pentru că de acum sunt **ȘI ALE TALE**: ai crescut. Azi... ai crescut!



# Comori inestimabile

Maria Bunea,  
profesor de educație  
tehnologică



**M**-am născut și am crescut până la vârsta adolescenței într-un ținut mirific, cu peisaje pitorești ale unor dealuri molcome, întinderi pline de lumină și culoare ale Câmpiei Transilvaniei, străveche vatră de civilizație și cultură românească din interiorul Arcului Carpatic – Iclod. Localitatea se află la 35 de kilometri de Cluj și la 10 kilometri de orașul Gherla, la o altitudine de 270 de metri, atestată documentar la 1332, așezată pe Lunca Someșului Mic.

Iclod este o localitate cu numeroase vestigii istorice din perioada neolitică, preistorică și antică, expuse la Muzeul Etno-Arheologic și Istorie din localitate, înființat la 1975, de către profesorul de istorie Aurel Bulbuc.

În imediata vecinătate a Casei parohiale stă vechiul cimitir de sute de ani, străjuit de Biserița de Lemn din 1791, un adevărat tezaur.

Stilul arhitectural al caselor, construite din piatră, portul popular, datinile și obiceiurile oamenilor acestor locuri poartă însemnele sensibilității lor sufletești, ale dragostei de frumos, un autentic tezaur de artă populară ce poate fi inclus în Lada de Zestre a românilor.

Costumul specific transilvănean este renumit pentru originalitate și frumusețe, constând din: zadie, suman, rochie cu laibăr sau poale cu cipcă (dantelă), catrință, cămașă și pieptar cu tricolor la brâu.

Arta țesutului la război în zilele reci de iarnă îmi amintește cu mare drag și dor de mama, care în nopțile lungi de iarnă se așeza în fața războiului de țesut, pregătit pentru urzirea și țeserea, ca într-o poveste, a nestematei comori: covoare, cuverturi, ștergare, trăistuțe,

folosind doar fire naturale de bumbac și lână de oi. Trăistuțele ne însoțeau pe noi copii în zilele sărbătorilor de Crăciun, vestind Nașterea Mântuitorului; trăistuțele viu colorate, țesute cu mult drag, deveneau neîncăpătoare în acele zile de Praznic Împărătesc, pline ochi cu nuci, mere, colăcei, primite în dar de la gazde.

**Ștergarele** țesute din pânză de casă de culoare albă, cu capete vârgate în diverse culori împodobeau icoanele sfințite care străjuiau peretele dinspre răsărit al fiecărei încăperi.

Motivele populare românești, legate de spiritualitatea oamenilor, cu rol estetic, amintesc de lumea satului, de credință, o lume plină de rânduială și de echilibru, toate inspirate din viață și natură.

Printre nestematele comori ale românilor, din lada de zestre, punctele și cusăturile românești ocupă un loc aparte și există o varietate extraordinară a câmpurilor ornamentale care se pot realiza prin cusături și posibilități nenumărate de aplicare a acestora.

Cusăturile românești, caracterizate prin predominarea motivelor geometrice, se aplică pe anumite materiale și produse vestimentare: ie, cămașă populară, față de masă, puișoare de pernă, batistuțe. Din varietatea punctelor de ornamentație folosite în execuția motivelor românești cele mai utilizate sunt: punctul înaintea acului, punctul cruciuliță, lanțișor, rămurică, puncte de broderie artistică, punctul plat și festonul. Fiecare model își are rânduiala lui. Orice componentă sau detaliu din costum popular românesc este realizat cu migală și însuflețire de mâinile neobosite ale bunicilor și mamelor noastre. Costumele noastre populare sunt un simbol al culturii și al istoriei naționale.



Eleonora Iordache,  
profesor de istorie

# Mângâierea Pandorei

**I**storia noastră din acest număr începe cu Pandora care zace ostoită. La capătul croielii dibace de gânduri hâtre și stihuri anume ticluite, al noianului de molime și de metehne dezlănțuite din cutie, împletește deșăntat suprema ispită: speranța fără de credință sau omul înzeit, adică Herostratus, grecul gata să dărâme templul lui Artemis pentru ca să devină mai presus de om. Artemis ar fi putut să îl oprească pe Herostratus din această ultimă lehamite adusă Pandorei, dar se spune că era plecată. Plecată la nașterea lui Alexandru cel Mare.

Am întrebat clișeic 100 de români: Ce este mai important, mai vechiul sau mai noul, inima sau capul?

100 de ani în urmă românii au răspuns: capul lui Mihai Viteazul.

În 1916, Bucureștii călcați de galopul metalic al tunurilor germane cedează. Pământul țării românești era brăzdat de plugul rechiziționist al „Guvernământului Imperial”. Din el, țiteiul, grânele, lemnul, dar și toate întreprinderile, manufacturile, mijloacele de transport alcătuiau acum gratificația cavalerilor apusului. Ei singuri aveau permisiunea de a călca urbea de la înălțimi ecvestre. Românii rămași deveniseră pedestri; cei care mai visau libertatea în galopul calului pribegiau spre

miazănoapte, în Moldova; își luaseră regele, regina, istoria și capul lui Mihai Viteazul, deshumat în mare taină de la Mănăstirea Dealu. Era același cap care, la sfârșitul veacului al XVI-lea, deși nevoit a se pleca gâdelui domnitorului de atunci al Țării Românești, Alexandru cel Rău, pentru uneltire împotriva voievodului, nu a făcut-o. Vodă Alexandru I-a condamnat la moarte, dar pedeapsa nu s-a executat niciodată. Ce fel trebuie să fi privit Viteazul în ochii slujbașilor domnești, astfel

încât călăul să își împiedice misiunea? Iorga afirma: „Toporul căzu, dar falnicul cap rămase”, căci Mihai Viteazul „era făcut pentru a face să scânteie oțelul lui sigur la soarele luptelor biruitoare. (...) sufletul îndrăzneț, voința neînfrântă a strămoșilor trăiau în acest cumpărător de domnie: câți nu se luptaseră din câți îi trăiseră înainte se luptaseră

printr-însul”. Mihai Vodă ia domnia Țării Românești în septembrie 1593, de la sultan, în schimbul unor sume colosale, împrumutate, și îngropându-și datornicii începe o luptă aprigă pentru răscumpărarea atâtor ani de obidă sub orgia semilunică. Cetățile dunărene sunt eliberate, Poarta Balcanilor sfărâmată, iar, de acolo, până în vechiul polis bizantin sufocat de povara turbanului imperial doar talazurile învolburate ale mării mai țin piept domnului. Popoarele de la sudul Dunării



Îl cântă în stihuri de aezi, dar obștea lui de rând blestemă legătura cu pământul pe care domnitorul, după modelul crailor străini de peste munți, o bate-n talpa țării. Libertatea oamenilor de rând fusese zălogită pentru ca stindardul neatârării creștinilor să reînvie din propria-i nimicnicie în care fusese îngropat, la Poartă. Viteazul este dincolo de timpul său, un visător al unității de neam și de credință, pentru care jertfa supremă începe de la sine. Apariția flintei și specializarea armatei plecaseră oastea țării în desuetudine. Cu libertatea celor mulți, Viteazul plătește mercenari, având credința că țara lui va birui și va renaște în duhul drepte credințe. Câmpiile Călugărenilor, zidurile zvelte de la Alba Iulia, cetatea Sucevei aveau să fie martorii împlinirii unității fraților de grai și de închinăciune prin cugetul unui singur visător pe care Nicolae Iorga îl vedea luptând: „mantaua umflată de vânt îi făcea aripi de arhanghel; lumina ochilor săi îl ridica mai presus de oameni. Nu era el, Domnul, de care atâția se apropie pentru a îngenunchea cu o plângere, pentru a primi o răsplată. Era furtunosul Dumnezeu al biruinții, venit ca să mântuie pe aceia care se credeau pierduți.”

Iulie 1917 o ia înaintea lui august. Românii și țara lor săracă ridică privirea din pământ. La Mărăști, Mărășești, Oituz aprigul feldmareșal german Anton Ludwig August von Mackensen pierde. Ani mai târziu, avea să declare generalului Titus Gârbea (și el veteran de război), atașat militar la Berlin: „Domnule, după ce am luptat cu românii în 1916, am crezut că a dispărut armata română, că ea nu există în 1917 când trebuia să fac un nou efort și să cuceresc și restul României. Dar, când a început bătălia de la Mărășești, Mărăști, Oituz, mi s-a spus că în fața mea este armata română despre care eu aveam convingerea că dispăruse. Dar armata română înviase din cenușa ei ca pasărea Phoenix. Rapoartele de front veneau năprasnice: «Nu sunt români, sunt negri ca dracii și viteji! N-au nici o haină pe ei! Sunt și în pielea goală! Sau în cămăși.

Și la baionetă nu putem să rezistăm! Atacul la baionetă îi speria pe toți! Și fugeau... fugeau nemții, care nu fugeau de obicei, de data asta fugeau!” Venise timpul Viteazului să se întoarcă în pământul său; mantaua albă a umilinței se preschimbă în straie de lumină vie, vremurile făcute punte se împliniseră. În 1918 – atunci abia, Mihai Viteazul era domnul deplin al neamului său.

Un alt trecut, un ev apus trăiește însă încăpățânat, mereu în zorii timpurilor nenăscute încă. La marginea pustiilor Siriei, Cambises al II-lea, fiul lui Cyrus cel Mare, după trei ani de stăpânire în luncile hrănite de undele Nilului, își primenește armăsarul. Persia îl cheamă să-și pedepsească fratele mezin, pe Bardya. Acesta uzurpase puterea regelui. Dar zeii sunt potrivnici demersului regal. În vechile credințe persane, calul putea vorbi spiritelor străbunilor, iar regii răposați își cer obolul. Bidiviul cabrat face ca pumnalul lui Cambises să i se implante în coapsă. Rana este mai presus de puterea medicilor egipteni. Regele moare, trăiască Darius! Dar Darius este doar purtătorul tolbei regale al marelui Cyrus, este doar purtătorul de lance al răposatului fiu, Cambises. Tradiția nu poartă slujitorii în mantii împărătești; în fața lor, după ritualuri levantine, nu pleacă capul nimeni, niciodată. Uneori, însă, din cutia Pandorei se deschid istorii despre firi și cugete însetate de prezent. Zeilor muți, acestea le dăscălesc retorica. Consiliul Celor Șapte trebuie să rupă lanțul dinastiei întemeietoare, alegând pe Darius în locul lui Bardya. Cum legile firii sunt inopozabile, zeilor li se cere socoteală. Căləri, pretenții așteaptă în genunea zorilor primul nechezat. Ritualul hipomanției îl desemnează pe Darius, cel devenit întâiul în neamul ahemenizilor. Tradiția ar fi fost încă o dată martora nașterii uneia dintre cele mai cutezătoare domnii ale istoriei, dacă grăjdarul lui Darius nu și-ar fi trecut mâna prin miasme adăstare de botul armăsarului.

Olimpul, dezlănțuit, trimite ahemenizilor aprigă pedeapsă. Dincolo

de fruntariile vestice ale Imperiului Persan, în 356 înaintea Domnului Hristos, focenii impietează sanctuarul de la Delfi, cultivându-l. Amficionia delfitană cere ajutorul lui Filip, regele Macedoniei. Ofensa adusă zeului Apollo trebuia răscumpărată, iar faptele necredincioșilor pedepsite de puternicii barbari ai nordului, căci așa îi considerau grecii pe macedonenii. Pretextul era suficient pentru ca sarisele „barbare” să străpungă aproape întreaga lume greacă, dar viața lui Filip a fost curmată de un asasinat (336 î. Hr.). Din care temnițe și eresuri olimpiene se va fi plămădit spiritul cutezător al urmașului lui Filip numai bunul Dumnezeu știe, căci doar prin grija Lui câte un boț de humă rodește uneori în arbori seculari sămânța unor timpuri ce nu le aparțin. Cu ochii țințuiți năvalnic în eter, din capul îndreptat spre cer, mlădițele lor sfidează unica constantă a vieții pământești,

trecerea timpului care pe Alexandru îl petrece și căruia îi anină în nume pecetea de „cel Mare”. Plămădit la marginile luminilor agorei, dar hrănit din filozofia lui Aristotel, Alexandru avea cutezanța visătorilor și darul de a împământenii idealuri. Din colțul său de lume greacă, sfidează măreția solemnă a Imperiului Persan în care soarele nu mai apune niciodată, la Gordium. Tradiția spunea că, în acest oraș, cel ce va fi reușit să desfacă nodul de la carul regelui Midias va stăpâni Asia întreagă. Cutia Pandorei se mai sfărâmă încă o dată. Alexandru scoate sabia și taie nodul complicat. Darius al III-lea este înfrânt; într-o ultimă încercare de a salva dinastia ahemenidă, promite lui Alexandru bogății, jumătate din imperiu și fiica împăratului de soție. Prietenul lui Alexandru, Parmenios, a spus atunci: „Dacă aș fi în locul lui Alexandru aș accepta oferta. Alexandru a răspuns: „Și eu aș accepta, dacă aș fi Parmenios!”



# Câteva gânduri despre tradiție, economie și ortodoxie

Mihai-Vladimir Topan,  
profesor de economie



Cuvântul „tradiție” are adesea – sau cel puțin este perceput a avea – un aer perimat, arhaic, cu iz de mucegai și de stătut. De asemenea, poate trimite cu gândul la închistare, lipsa libertății și chingile apăsătoare ale unor prescripții pe care oamenii le respectă în virtutea unor obișnuințe rigide, neînțelegând motivele sau resorturile profunde ale acestora – de unde și bănuiala că acestea cel mai probabil că nici nu există. Și, dacă tradiția e o carcasă goală, atunci se îngemănează vrând-nevrând cu formalismul, superficialitatea, precum și cu anumite doze de ipocrizie și fățarnicie. Nici asocierea ei facilă cu anumite artefacte – o ie, o colindă sau horă, un ritual anume – nu are neapărat darul de a-i sonda profunzimile.

Eu unul am realizat, cu multiple ocazii, că tradiția este – cum ar spune filozofii – aproape o categorie a acțiunii umane. Adică o constantă a comportamentului uman, chiar dacă una mai degrabă calitativă decât cantitativă (căci, vorba unui economist, constante cantitative în acțiunea omului nici nu există). Cam ca umbra, n-ai cum te dezbăra de ea. Îmi amintesc una dintre primele ocazii în care m-a izbit forța ideii de tradiție. Tânăr și proaspăt cadru universitar, mă aflam în tren, revenind de la părinți, din provincie, în București. Alături de mine m-am pomenit cu un membru al unei secte neoprotestante, nu-mi aduc aminte exact

care și poate că nici nu prea are așa mare importanță aici. Ortodox căldicel și cu niscaiva fasoane intelectuale, am adus repede vorba de Sfântul Ioan Gură de Aur și interpretările lui în dezbaterile care inevitabil s-au iscat cu colegul de compartiment. Am apelat, carevasăzică, la tradiție. Nu a primit prea bine acest apel al meu, fiind mai degrabă mânat de o deprindere de tip *sola scriptura* („numai scriptura”), specifică într-o anumită măsură sferei protestante. După câteva momente de confuzie sporită de ambele părți cu privire la maniera în care ne-am putea totuși înțelege în dialogul nostru pe mai departe (chiar și dacă n-ar fi fost vorba decât despre a înțelege mai clar unde și de ce nu ne înțelegem de fapt), am realizat amândoi că nici el nu venea cu propriile sale interpretări ale scripturilor în sensul cel mai strict, ci se baza pe „studiul cărții”, făcut în SUA pe parcursul câtorva ani, într-o universitate de profil, în cadru căreia se transmitea maniera de înțelegere transmisă de-a lungul a, deja, mai bine de o sută de ani de fondatorii respectivei denominații neoprotestante. Era, carevasăzică, și el ancorat într-o tradiție, nu era de capul lui. Doar că mai recentă. Realizarea acestui lucru – și sper să pot spune fără patimă acest lucru – mi-a picat mai bine mie decât lui.

Altă dată am realizat importanța tradiției ca economist. Participam alături de mai mulți colegi la un fel de seminar dedicat

studiul marilor cărți sau tratate de economie. De la bun început am observat că cei mai vechi care începuseră seminarul cu ceva timp înainte să apar și eu în peisaj („bătrânii”) optaseră deja pentru un filon de reflecție economică, așa-numita „școală austriacă de economie”. Și acest lucru s-a dovedit esențial în procesul acumulării de cunoștințe și de înțelegere generală a fenomenelor economice. Cine vrea să intre în edificiul economiei ca știință „pe nicio poartă”, adică fără să-și pună problema prin intermediul cărei școli se familiarizează cu fundamentele economiei, sau sărind dintr-una în alta înainte de a aprofunda mai temeinic principiile oricăreia dintre ele, nu va reuși să priceapă nimic. (Și, din păcate, cam aceasta este starea manualelor obișnuite de economie – colaj fără cap și coadă de idei adunate de la școli de gândire economică destul de divergente). Și, ulterior, când am ajuns să moderez eu însumi astfel de întâlniri, am realizat că tradiția are un aport formativ indispensabil. E ca o trambulină sau o schelă cu ajutorul căreia învățăcelul își poate construi propriul edificiu de înțelegere (sau, mai temperat spus, poate participa cu adevărat la edificiul de înțelegere alături de colegii săi). S-a întâmplat să vină la seminar și persoane care contestau din start cantonarea lui în respectiva tradiție de cercetare și reflecție economică. Doar că din astfel de întâlniri – utile și ele, bineînțeles – cei aflați la început nu înțelegeau mai nimic, căci aproape toate noțiunile erau din capul locului contestate, încât nu mai știai până la urmă ce mai rămâne de necontestat în economie. Chiar și cei zis mai avansați poate că realizau din astfel de întâlniri cât de puțin își cunosc propria tradiție și că, pentru a avea replică la provocările și dilemele ridicate de ceilalți, este mai întâi

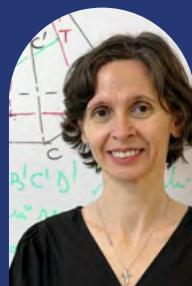
nevoie de o revenire la propriul filon pentru o mai bună înțelegere și aprofundare.

Cu alte cuvinte, cine vine „de nicăieri”, „nicăieri” se și duce. De asemenea, după cum propunea un alt economist care e și practician – adică investitor – de oarecare anvergură, dar și autor deja celebru pe teme legate de corecta așezare față cu incertitudinea viitorului (e vorba de Nassim Taleb), trebuie să privim lucrurile în strânsă legătură cu tradiția lor. Ceea ce există de două săptămâni este rezonabil de presupus că poate va mai rezista încă două săptămâni; iar ceea ce rezistă de două mii de ani este tot foarte probabil că va fi în peisaj peste încă alte două mii. Este vorba, desigur, de o regulă prudentială, practică, simplă, nu de vreo legitate strictă (căci are și excepții), dar care sugerează încă o dată cât de practică, de utilă și chiar de dătătoare de libertate (prin temperarea diverselor anxietăți) poate fi tradiția.



# De la observație, spre inspirație...

Adela Popescu,  
profesor de  
matematică



**D**intotdeauna a fascinat modul în care mintea omenească, aflată de cele mai multe ori și sub bagheta magică, reușește să producă acele rezultate spectaculoase din știință sau artă. Drumul de la scripirea ideii până la argumentația solidă poate fi mai lin sau mai sinuos. Pierre Fermat (1601–1665) postulează că numerele de forma  $F_n = 2^{2^n} + 1$  sunt prime. Pentru primii patru termeni,  $F_0, F_1, F_2, F_3$ , se verifică, însă Leonard Euler demonstrează în 1732 că  $F_5$  nu este prim, ca apoi în 2020 să se descopere cel mai mare număr Fermat decompozabil,  $F_{18233945}$ . O singură explicație era posibilă, Fermat greșise undeva la un calcul. Acest rezultat nefericit însă nu-i stîrbește cu nimic faima lui Fermat, autor a mai multor teoreme celebre, dintre care una este enunțată în 1637 și demonstrată abia 357 de ani mai târziu.

Însă există și situații în care rezultatele nu au nevoie de sute de ani pentru a bucura mintea iscoditoare, mai ales a copiilor. Astfel, în data de 13 septembrie, în cadrul întâlnirii elevilor claselor de liceu cu domnul prof. dr. Ionel Popescu, de la Facultatea de Matematică, Universitatea din București, legile matematicii au putut governa haosul din mișcarea banală a aruncării unei monede sau a unui zar.

Elevii au fost inițial surprinși că sarcina lor era atât de accesibilă, aceea de a arunca cu o monedă sau cu un zar măsluit, nebănuind că în spatele intuiției sau al observației simple era matematică de nivelul anului I sau al anului II de facultate.

Astfel, au fost martorii unui experiment științific și s-au simțit mici cercetători, pentru câteva minute. Tema întâlnirii, „Introducere în teoria probabilităților”, s-a concretizat în construcția empirică a distribuției binomiale și a aproximării parametrului acesteia. Intuiția elevilor a fost certificată ulterior de rezultatele simulărilor și de legile matematice, mai precis, de legea numerelor mari. Pentru a transpune într-un context mai puțin ermetic – în probabilități și în statistică nu se pot descrie cu precizie evenimentele legate de un singur individ dintr-o populație, însă în privința mediei populației da.

Mai mult decât atât, elevii au înțeles că drumul de la observație la o teoremă sau un rezultat științific nu este imposibil, însă trebuie ghidat și susținut de un aparat matematic sau care poate ține de o altă disciplină, solid, bine pus la punct.

Dincolo de rezultatele probabilistice ale experimentului, mai importantă pentru elevi a fost însă descoperirea acelei „bune îndrăzneții” valabile și în matematică, îndrăzneala de a depăși anumite tipare în gândire și de a formula idei noi.

Ideile mari, ambalate în experimente simple, ca cel al aruncării unei monede, au avut șansa de a sparge bariera blazării care tinde să cucerească din ce în ce mai mult generațiile actuale de tineri.



Georgeta Neagu,  
profesor de biologie

## Adolescența – o călătorie inițiatică

*Modul în care navigăm prin anii adolescenței influențează direct restul vieții noastre. – Daniel J. Siegel*

**A**dolescența este o perioadă de transformări intense, atât la nivel fizic, cât și neurologic și psihologic. Considerată în toate culturile o perioadă de provocări atât pentru tineri, cât și pentru adulții care le sunt alături, abia recent – în ultimii 15 ani – neuroștiința a început să dezvăluie complexitatea biologică a acestei vârste. Activitatea hormonală crește în această perioadă, dar nu hormonii determină ceea ce se petrece în adolescență. Ceea ce trăiesc adolescenții se datorează, în primul rând, modificărilor în dezvoltarea creierului și fluctuațiilor neurotransmițătorilor. Creierul adolescentului trece prin modificări structurale și biochimice care îi influențează comportamentul, capacitatea decizională și modul de relaționare cu cei din jur.

În multe culturi, inclusiv în tradițiile românești, adolescența este văzută ca o etapă inițiatică, similară unei „călătorii” pe parcursul căreia tinerii trebuie să înfrunte provocări și să învețe lecții esențiale pentru viață. Această viziune simbolică este reflectată și în basmele românești, în care eroii pleacă în aventuri, întâmpină pericole și, în final, descoperă „comori” (adesea simbolizând înțelepciunea și maturitatea dobândită). „Călătoriile” din basme simbolizează de fapt modificările biologice și emoționale care se produc în

adolescență.

De ce adolescenții, asemenea eroilor din basme, simt o dorință profundă de a explora și de a se separa de lumea copilăriei? La această întrebare ne poate răspunde neuroștiința.

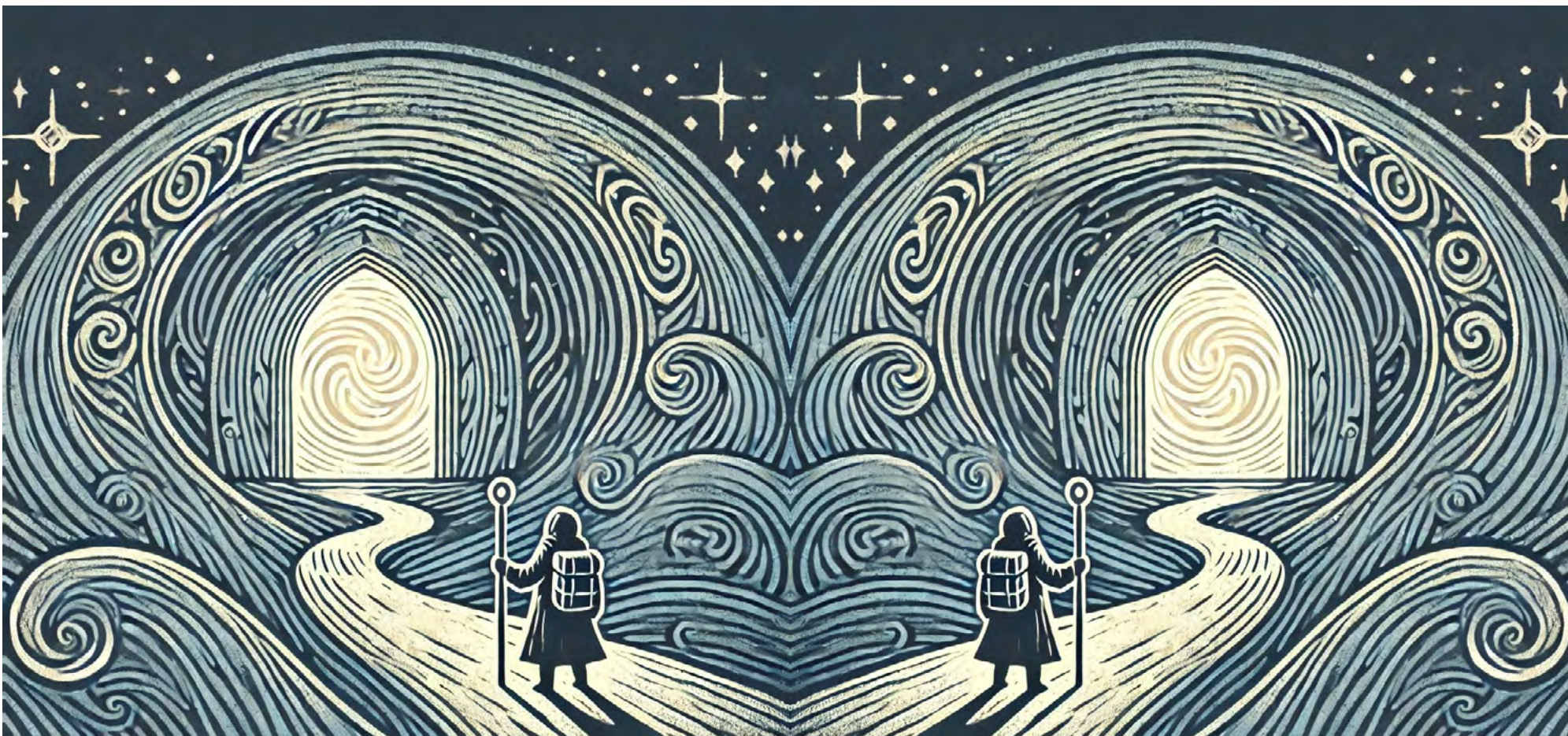
### Neurobiologia adolescenței

Creierul este un organ aflat într-o continuă dezvoltare, mai ales în adolescență, iar cercetările din domeniul neurobiologiei au dezvăluit că în această perioadă au loc transformări majore la nivel cerebral. În primul rând, este important de înțeles că în adolescență conexiunile neuronale se formează rapid și se reorganizează în funcție de experiențele și mediul înconjurător, fenomen numit *neuroplasticitate*, un proces important ce influențează eficiența proceselor cerebrale și dezvoltarea abilităților cognitive. Tot acum se petrec două procese esențiale pentru maturizarea creierului, respectiv *trierea sinapselor* (conexiunile care se realizează între neuroni) și *mielinizarea*. Trierea sinapselor se face după regula „**folosești sau pierzi**”, adică sinapsele folosite se păstrează și se întăresc, pe când cele care nu sunt utilizate frecvent se pierd. De exemplu, dacă un adolescent practică în mod constant un sport precum baschetul, sinapsele care au legătură cu

coordonarea mână-ochi se vor consolida. Pe de altă parte, conexiunile neuronale aferente abilităților pe care nu le practică, cum ar fi citirea rapidă și înțelegerea textului scris, transpunerea ideilor în scris, fluența verbală sau rezolvarea unor probleme matematice mai complexe vor dispărea treptat. Procesul de triere a sinapselor se pare că duce la creșterea eficienței procesării neuronale.

Această triere are un vârf în adolescență și este influențată, în mare măsură, de experiențele trăite. Cu alte cuvinte, **transformările cerebrale se vor datora parțial informației genetice pe care am moștenit-o și parțial experiențelor pe care le-am trăit.**

Procesul de mielinizare, prin care axonii neuronali sunt acoperiți cu o substanță numită mielină, crește viteza de comunicare între neuroni. Această accelerare sprijină dezvoltarea gândirii abstracte și conceptuale, însă cortexul prefrontal, partea creierului responsabilă de autocontrol și luarea unor decizii corecte, ajunge la maturitate abia la 24–25 de ani, ceea ce explică impulsivitatea adolescenților și reacțiile exagerate ale acestora. Iată de ce creierul unui adolescent este comparat de psihologi cu o mașină sport puternică, dotată însă cu frâne foarte slabe. Din acest motiv, adolescenții au nevoie să fie temperați, cu blândețe, din avântul lor în a-și asuma riscuri. Pentru a deveni mai eficient, creierul are nevoie să fie ghidat



sau influențat în a se dezvolta la capacitate maximă. Adolescentul poate contribui la acest proces important făcând cât mai multe lucruri în care vrea să se perfecționeze. Aptitudinile care se dezvoltă în adolescență sunt cele mai durabile de pe tot parcursul vieții. Însă, la vârsta adolescenței, creierul nu se poate concentra la fel de bine pe mai multe lucruri în același timp, așa numitul *multitasking*. Activitățile făcute simultan au toate șansele să fie îndeplinite prost. Iată de ce riscul de a conduce și a vorbi la telefon în același timp, de pildă, ar fi imens în adolescență sau de ce învățatul ascultând muzică sau cu televizorul aprins nu este deloc o idee bună.

Descoperirile științei nu doar că validează multe dintre înțelesurile simbolice transmise în basme, dar sugerează că există o percepție universală a etapelor fundamentale ale vieții umane. Fie că vorbim despre reorganizarea sinaptică a creierului adolescentului sau despre probele prin care trece eroul din basme, ambele descriu în esență aceeași realitate: căutarea de sine

prin depășirea obstacolelor și dorința de autocunoaștere. Aceasta demonstrează că neuroștiința și tradiția sau mitologia sunt mai mult decât simple explicații diferite ale aceleiași experiențe – ele reflectă profunzimea umanității și arată că, în ciuda limbajului diferit, oamenii din toate timpurile au avut intuiții profunde despre ciclurile și transformările vieții.

Astfel, fiecare descoperire a științei moderne pare să redescopere o înțelepciune milenară. Deși limbajul științei este specific și rațional, iar cel al poveștilor este simbolic și intuitiv, ambele descriu experiența umană a adolescenței ca o perioadă de pregătire și dezvoltare a sinelui. Miturile și basmele nu sunt simple povești, ci o formă de cunoaștere arhetipală, o busolă spirituală care a ghidat generații de tineri să-și urmeze drumul interior și să-și găsească locul în lume.

Tradițiile, miturile și zicerile, cum este și cea creștină, „Cine dorește să se mântuiască, cu întrebarea să călătorească”, ne sugerează că întrebările interioare și dorința de cunoaștere

sunt fundamentale pentru maturizarea și împlinirea personală. Această căutare continuă de sens, pe care adolescentul o trăiește, este o reflectare a naturii umane universale și o dovadă că știința și tradiția sunt două fațete ale aceluiași adevăr: acela că fiecare etapă a vieții este o treaptă în călătoria cunoașterii de sine. Cu miliarde de neuroni care așteaptă să fie

folosiți, creierul unui adolescent este influențat de lucrurile la care este expus, bune sau rele, sinapsele se întăresc pe măsură ce adolescentul evoluează și este expus diferitelor situații. Acest lucru îl face foarte vulnerabil stresului și adicțiilor. Astfel, **experiențele la care adolescenții aleg să se expună sunt cele care le modelează în mare măsură creierul și, implicit, viitorul.**

Așadar, călătoria eroului din basme reprezintă o metaforă a procesului de maturizare și dezvoltare prin care trece adolescentul. Pe măsură ce creierul adolescentului trece prin schimbări semnificative la nivel neurochimic și structural, tinerii parcurg o „călătorie inițiativă” personală, învățând să înfrunte provocările, să integreze lecțiile trăite și, în cele din urmă, să evolueze spre o versiune completă și echilibrată a lor. Această perioadă de transformare intensă îi provoacă să își depășească fricile și dificultățile dobândind treptat înțelepciune și autocunoaștere.

# Care este RUCODELIA noastră?



Ana Ursescu

Așa începe Patericul, cu această revelație: cum Avva Antonie cel Mare, aflat într-un impas de gestionare a stărilor sale sufletești, și cerând ajutor de la Domnul, a fost învățat de un înger să îmbine rugăciunea cu lucrul de mână, cum ar fi împletitul unei funii. Astfel, a primit „multă bucurie și îndrăzneală” și urmând această cale „se mântuia”.

Rucodelia – varianta etimologică slavă pentru lucrul mâinilor – a devenit un termen consacrat, cu precădere în mediul monahal, pentru acea muncă manuală care, prin caracterul ei simplu, mecanic, regulat, permite rugăciunea.

Gândul mă poartă spre imaginile – ca niște icoane – cu femeile de odinioară torcând lână, in, cânepă, mai târziu și bumbac, ale căror mâini lor nu puteau sta nici când se adunau pentru vorbă la poartă sau la șezătoare și, uneori, nici chiar în mers... Acum inul și cânepa nu se mai cultivă, iar lână, cu puține excepții, se aruncă. Au rămas amintirile femeilor de azi despre mamele și bunicile lor de altădată și sunetul fusului, al războiului de țesut și pacea care însoțea toate aceste îndeletniciri la care asistau și ajutau când erau copile. O vreme, chiar și după ce oamenii au început să poarte haine de la târg, comandate la croitor și mai târziu de la magazin, mânuțele au lucrat în continuare: au

croșetat, au tricatat: croitorie casnică, goblen, macrameu. Așa au fost bunicile mele de la oraș, lucrau fie pe comandă, fie pentru noi, pentru ele. Bunica din partea mamei deșira fulare de duzină ca să ne tricoteze bluzițe delicate. Bunica din partea tatălui m-a învățat să croșetez și îmi dădea fire, croșete și andrele să mă joc.

M-au impresionat profund la *Muzeul Memorial de la Sighet* obiectele lucrate cu măiestrie de deținutele și deținuții politici în închisori, pe ascuns, cu materiale și unelte ce-n libertate nu te-ai fi gândit că se pot folosi: fire pentru brodat scoase din batiste și prosoape, paie de mătură pentru împletit milieuri, săpun pentru sculptat icoane.

În școli, până prin anii '50, se predau multe ore de practică și educație gospodărească. În muzee se păstrează caiete cu eșantioane de broderie sau țesătură lucrate cu migală de fostele eleve. Ulterior, în perioada comunistă, când am urmat și eu anii de gimnaziu, aveam inclusă în orar materia numită Practică, sau Lucru manual, unde băieții învățau să traforeze, să bată cuie, să lucreze mici obiecte la strung, în timp ce noi, fetele, învățam să realizăm și să decorăm cu mâna noastră diverse obiecte textile: un milieu, o față de pernă, o fustă, o căciulă. Ce-i drept, materialele și tehnicile folosite erau altele: se folosea placajul de lemn procesat în

locul scândurii, etamina rară și de proveniență industrială luase locul pânzei de casă și firele de poliamidă înlocuiau lână. Dar lucrul de mână era încă încurajat. Ulterior, din păcate, aceste ore au fost eliminate din programă.

Gândește-te care este rucodelia ta! În lumea de azi, care tinde spre automatizare și ne împinge mai mult să stăm pasivi în fața ecranelor, o activitate manuală ne poate ajuta să revenim la realitate. Stimulează creierul – spun oamenii de știință, odihnește sufletul, așază gândurile, ajută la rugăciune. Mai mult decât atât, în zilele noastre, când lucrurile care ne înconjoară vin de-a gata, să vezi cum iese din mâinile tale un obiect, ceva care rămâne, îți poate aduce o bucurie anume.

O astfel de îndeletnicire a mâinilor capătă o semnificație mai adâncă dacă o raportăm la ceea ce lucrau înaintașii noștri. Într-adevăr, pe lângă tehnologizarea excesivă a societății noastre, globalizarea aduce uniformizare, pierderea specificului local, diluarea identității. Aplicarea unui meșteșug practicat pe vremuri și încercarea de a reconstitui un obiect tradițional vor da o valoare în plus rucodeliei tale, prin strădania de a nu lăsa tradiția să se piardă și de a o duce mai departe. Desigur, va fi nevoie să alegi cu grijă ce vei lucra și încearcă să o faci cu



responsabilitate și cu discernământ: ferește-te de kitsch, respectă niște canoane, pentru a crea ceva autentic, aproape de tradiția cu rădăcinile ei profunde, nu doar aparente. Lasă nevoia de a lucra cu mâinile să te poarte către

descoperirea patrimoniului nostru moștenit, către zestrea de frumos a neamului nostru! Această comoară nu se găsește la întâmplare, la primul magazin de artizanat sau la prima tarabă din târg. Fă un popas în muzee, răsfoiește cărțile vechi și albumele din biblioteci (fie ele și digitale) și vei descoperi adevărate izvoare de frumusețe care îți vor hrăni sufletul și îți vor trezi inspirația. Răbdarea de a te documenta, de a căuta un model vechi, nealterat de modernitate, pentru a-l readuce la viață, va fi urmată de strădania de a-i descrie și învăța tehnicile, de a găsi materiale potrivite pentru a-l reconstitui și aici vei avea nevoie de mentori buni și experimentați pentru sfat și îndrumare. Sunt atâtea tehnici și secrete ale meșteșugurilor pe cale să se piardă și care merită scoase la lumină! Perseverența în toți acești pași va fi răsplătită prin bucuria pe care o vei avea lucrând și în fața rezultatelor.

Rucodelia ta poate fi atât o experiență de descoperire și uimire în fața unei comori de frumusețe, cât și o strădanie de a o scoate din uitare și un fel de a o duce mai departe. Lucrul cu mâna, îmbinat cu rugăciunea, dă bucurie și îndrăzneală și cale de mântuire!

# Tradiția – oglindă a sufletului românesc

*Când nu vom mai avea tradiții, obiceiuri, port popular, vom pieri ca națiune și popor și vom deveni ca o privighetoare fără glas*  
– Nicolae Iorga –

**D**in timpuri ancestrale, oamenii și-au transmis prin puterea exemplului și prin viu grai cunoștințele. Păstrarea prin tradiție atribuie o anumită legitimitate, o valoare confirmată de vechime și de experiență. Cum ați defini noțiunea de **tradiție** pe înțelesul tinerei generații?

În limba română, cuvântul „tradiție” este un neologism de origine latină, provenind dintr-un derivat al verbului *trans+dare*, care înseamnă „a da mai departe”, „a transmite mai departe”. Dar este interesant că, în limba română, cuvântul vechi „trădare” provine, prin evoluție fonetică firească, tot din *trans+dare*. Așadar, tradiția înseamnă și „păstrare”/„conservare”, dar și „trădare” „inovare”, pentru că tot ceea se transmite mai departe pe cale orală este modificat și adaptat în funcție de context. Pentru tinerii de astăzi, aș defini tradiția ca „moștenire vie”, adică un lucru vechi, dar potrivit și pentru vremea noastră. Sau le-aș spune tinerilor că tradiția este ca o rețetă de prăjitură foarte bună de la bunica, pe care o putem încerca astăzi cu alte ingrediente, dar respectând toate secretele rețetei originale, ca să ne iasă și nouă această prăjitură cu gustul ei neuitat de acasă.

**A**m învățat în școală despre cele patru mituri fundamentale românești: mitul Mioriței, mitul Meșterului Manole, mitul Dochiei și al lui Traian și mitul Zburătorului. Care dintre acestea s-au păstrat proaspete și lucrătoare în cultura noastră? Mai fac

**Ioana-Ruxandra**  
Frumelată este profesor doctor în etnologie și folclor, cercetător științific la Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” al Academiei Române și conferențiar universitar la Universitatea din București – Departamentul de Studii Culturale, Colectivul de Etnologie. Este autoarea volumului *Narațiunile personale în etnologia războiului* și a mai multor volume colective pe teme de tradiții, patrimoniu cultural și identitate, autoare de cursuri, manuale și studii de etnologie și folclor.



ele parte din fibra aceea care ne definește identitatea ca popor?

Cele patru mituri, prezentate de G. Călinescu în *Istoria literaturii române de*

la origini până în prezent, sunt mituri ale literaturii române moderne, deoarece ele servesc la consolidarea identității naționale cu deosebire în secolul al XIX-lea. Cu toate că au surse folclorice, aceste mituri literare sunt și „construcții” savante, mai ales dacă ne referim la mitul etnogenezei, „Traian și Dochia”, care nu apare ca atare în creația orală, ci în opera lui Gh. Asachi. În același timp, însă, miturile din toate culturile populare tradiționale au proprietatea de a fi vii și lucrătoare, pentru că ele deschid fereastra spre un mod de cunoaștere specific omului, anume o cunoaștere simbolică, prin care se activează emoții profunde. Astfel, de exemplu, mitul continuării vieții după moarte (cunoscut din *Miorița*) rezonază în continuare cu afectivitatea românilor. Deși nouă ne este mai familiară varianta baladei *Miorița* textualizată de Vasile Alecsandri, în folclor circulă numeroase variante (peste 2000 culese până acum) ale acestui conținut fundamental. Un singur motiv este nelipsit din ele: testamentul ciobanului, adică modul în care el înțelege moartea ca pe o plecare în altă lume, de unde va putea comunica în continuare, prin intermediul fluierelor și al naturii, cu oile lui dragi. Nu putem rămâne indiferenți față de această rezolvare populară a problemei cruciale a morții, ea ne angajează afectiv. La fel se întâmplă cu mitul creației, păstrat în corpusul folcloric al „Meșterului Manole”, dar transpus atât de mult și în opere de artă cultă. Zburătorul este o reprezentare mitică puternică din sfera celor ce reglează inițierea tinerilor, trecerea la maturitate. Dochia, de asemenea, este o reprezentare mitică extrem de importantă, precreștină și probabil pre-latină, care mediază simbolic o trecere cosmică, de la sezonul rece la cel cald. Asachi nu a ales-o întâmplător pentru propunerea lui de mit al etnogenezei românești.

**E**ste **tradiția** o oglindă a sufletului românesc?

Noțiunea de „suflet românesc” este relativizată în zilele noastre, când se ridică întrebarea dacă putem vorbi în mod științific despre o identitate colectivă ori de un „specific național”. În același timp, în mod empiric, este limpede că există „stereotipuri etnice” și „etichete” care se aplică românului generic. Așa cum se spune despre italieni că sunt gălăgioși, despre germani că sunt meticuloși ori despre scoțieni că sunt zgârciți, se spune și despre români că sunt ospitalieri și descurcăreți. Chiar și „mioritici”, dacă doriți, pentru că, trăind într-un spațiu aflat la intersecția marilor imperii și a marilor invazii, într-un cadru natural bogat și variat, era firesc ca oamenii de pe aceste plaiuri să se situeze, mental, într-un orizont al morții, însă fără s-o îmbrățișeze, ci doar acceptându-i firesc eventualitatea. Faptul că românii s-au „ținut locului” și și-au păstrat, în mod aproape miraculos, limba și civilizația țărănească milenară, în mijlocul atâtor încercări, se datorează, fără îndoială, tradiției.

**Î**n lucrarea *Tradiție și inovație în artă* (1937), Nicolae Iorga spune: *Nu-ți este permis să creezi forme eterne numai pentru că te-ai rupt din ceea ce e în adevăr etern și ai pretenția de a crea alt etern care să pornească de la d-ta, din momentul în care l-ai rupt pe cel vechi. Dorul păstrării tradiției este cheia accesării la universalitate?*

Absolut. Cea mai fascinantă călătorie pe care o poate face un om este cea către sine, către propria interioritate. Și, dacă vrei să ajungi la tine însuși, să înțelegi cum ești cu adevărat și ce rost ai pe lume, ești nevoit să te întrebi de unde vii. Cine sunt părinții și bunicii tăi, cine au fost strămoșii tăi? Care este istoria locului unde te afli și a limbii pe care o vorbești? Care sunt sărbătorile și deprinderile tale moștenite? Numai atunci când te înțelegi în cadrele tradiției poți să te așezi în lume cu

rădăcinile tale și să-i aduci roadele cele mai potrivite și mai durabile.

**Mai crede omul contemporan că *veșnicia s-a născut la sat*? Într-o lume a urbanului mai putem să cuprindem veșnicia?**

Cred că această mișcare consistentă de „întoarcere la țară” din toată lumea certifică faptul că oamenii au nevoie de integrarea în natură și veșnicie pe care o oferă viața în comunități mici, de tip rural. De fapt, chiar și căutarea „paradisurilor” din vacanțele exotice răspunde aceleiași necesități de reconectare la cosmos pe care omul contemporan, sufocat de urbanizare și digitalizare, o resimte acut, dacă știe să-și asculte glasul interior. În orice caz, satele, atâtea cât mai sunt și așa cum mai sunt, constituie o bogăție extraordinară. Nu este vorba despre bogăție materială, ci despre patrimoniul imaterial, tehnici străvechi, *know how*, cunoaștere și învățare informală, biodiversitate și chiar empatia și modalitatea de întraajutorare pe care le oferă solidaritățile de tip tradițional. Oricâte resurse tehnologice ar avea, țara care nu mai are sate este tare săracă. Ar fi bine să ne păstrăm satele noastre.

**Sărbătorile păstrează nealterate, prin încercătură lor simbolică, anumite valori universale și atemporale, exprimate prin tradiții și obiceiuri; dacă acestea se schimbă în timp sau se îndepărtează de sensul inițial, ne putem întreba: cum anume ne va afecta, în esență?**

Așa cum spuneam discutând despre definiția tradiției, este inevitabil ca sărbătorile să se modifice, adaptându-se la viața din prezent a oamenilor care le practică. Este vorba, însă, despre modificări care nu ating miezul ritual al oricărei sărbători tradiționale, ce constă în legarea omului de sacru. Dacă o sărbătoare își pierde referențul religios, atunci devine doar o „manifestare festivă”, un prilej de divertisment a cărui „petrecere” nu împlinește și nu ajută ființa umană să-și

ritmeze existența.

**Trăim permanent conflictul între vechi și nou, între responsabilitatea de a păstra și a da mai departe moștenirea culturală următoarelor generații și dorința impetuoasă de a marca irizările prezentului. Mai putem vorbi despre o punte funcțională, prin care, încercând-o, să găsim echilibrul între nevoia de a păstra și nevoia de reformă?**

Cunoașterea este importantă pentru făurirea unei punți funcționale și trainice între trecut și prezent. Atâta vreme cât suntem dornici să ne cunoaștem tradiția, putem învăța ceea ce este important și trebuie păstrat din ea și înțelegem și de ce este important să menținem tradiția în întregimea ei, ca pe un sistem, nu ca pe un amalgam de elemente disparate și fără sens. Disciplinele etnologice ne ajută să înțelegem că tradiția îi oferă omului un model complet, verificat și cizelat de-a lungul a zeci de generații, de viețuire în lume și de parcurgere a experiențelor și crizelor fundamentale inerente acestei viețuiri. E ca o unealtă veche și tocită, dar mult mai rezistentă decât orice am găsi acum pe piață și cu care putem făuri multe lucruri minunate. Dar trebuie să știm să o folosim și, pentru asta, este nevoie să ucenicim vreo câțiva ani în „atelierul” de etnografie.

**Observăm o tendință de a considera tradiția ca fiind ceva perimat. Putem vorbi despre vreun refuz al tradițiilor sau doar despre o nevoie îndelung reprimată de modernizare? Reprezintă tradițiile o piedică pentru prezent sau reprezintă un garant al dezvoltării unitare de-a lungul istoriei? Mai este de interes acest ultim aspect?**

Cei care consideră tradiția perimată nu o cunosc, de fapt. Probabil că se raportează la așa-numitul „folclorism”, „ofertele” de falsă tradiție din mass-media, artificiale și

neconvingătoare, și atunci, desigur, pot spune că s-au săturat de flori în cosițe și jocuri cu piciorul săltat la comandă. Acestea nu sunt tradiție. În tradiție intră familia noastră, casa în care am crescut, limba pe care o vorbim, credințele și obiceiurile moștenite, Mărțișorul și slujba de înmormântare. Pe acestea nu prea ai cum să le „modernizezi”, decât formal, pentru că te definesc în profunzime sau „te dor” fără leac. Așadar, nu putem trăi fără tradiție. Ea face parte din orice cultură umană, fie aceasta „populară”, „folclorică” sau modernă. E partea nevăzută, dar foarte puternică, de legătură cu trecutul. Și, pentru că suntem oameni, nu putem să ne dezvoltăm decât în matca noastră, din rădăcina noastră. Nu e de dorit să renunțăm la tradiție, din cauză că nu putem trăi fără ea și dacă ne „alegem” una de împrumut, mai devreme sau mai târziu, vom deveni străini chiar în propria noastră viață.

**Lumea actuală este atinsă de o risipire la minții. Obiceiurile și tradițiile sunt aspecte ce necesită o lucrare în timp, răbdare și concentrare. Cum să cultivăm răbdarea elevilor într-o lume a *satisfacției imediate*, a digitalului, în opoziție cu spațiul concret, specific lucrului manual sau al transmiterii folclorului prin viu grai?**

Digitalizarea a atentat, într-adevăr, la capacitatea de concentrare a tinerilor noștri, le-a confiscat memoria și limbajul, le-a oferit un ocean de informații ispititor și o mulțime de busole cu care să navigheze prin el. Să încerci să-i „salvezi” pe tineri din lumea ecranelor pare o luptă pierdută. Oferta de stimuli senzoriali, goana după *satisfacția imediată*, cum spuneți, sunt foarte greu de combătut cu prelegeri savante, cu lecții și cu teme plicticoase. Probabil că doar modelul nostru de viață ar avea șanse de succes. În cariera mea didactică, am realizat că orice profesor nu le oferă elevilor săi informații, în

primul rând, ci un model de om, de persoană, care pe ei îi influențează mai mult decât orice le-ar preda profesorul. Relația dintre profesor și elev este crucială pentru transmiterea unui mod de gândire și de comportament și pentru sădirea dorinței de autocunoaștere și de atingere a potențialului maxim pe care fiecare om îl are „în bagaj” de la naștere. Dacă reușim să-i „contaminăm” pe elevii noștri de pasiunea pentru gândirea liberă și critică, pentru lucrul bine făcut, pentru bucuria durabilă a muncii proprii, i-am „salvat”. O bucurie adevărată cere să muncești și să suferi pentru ea și este incomparabil mai satisfăcătoare decât plăcerea de o clipă oferită de un stimul și decât gustul amar și dependența pe care le lasă după ele aceste satisfacții „la moment” din mediul digital.

**Sunteți deopotrivă profesor și cercetător, lucrați cu tineri atât la cursuri, cât și pe teren. Cum vedeți aplecarea tinerilor asupra tradiției și păstrării ei? Vedeți cu optimism o continuare a muncii de culegere a folclorului?**

Mărturisesc că sunt foarte fericită că lucrez cu tinerii și, de multe ori, ei sunt singurul motiv pentru care rămân în continuare în învățământ, în condițiile în care am foarte mult de lucru în domeniul cercetării fundamentale și timpul nu e niciodată destul pentru amândouă. Tinerii care studiază la programele noastre de licență, cu specializarea „Etnologie”, și de masterat, cu specializarea „Etnologie, Antropologie culturală și Folclor”, sunt pasionați de tradiție și dornici să învețe și să se perfecționeze. Chiar dacă domeniul nostru îi confruntă cu provocări intelectuale mari (căci, pentru a face bine Etnologie, e nevoie să știi filologie, psihologie, geografie, istorie, filosofie, arte etc.), studenții noștri care au chemare pentru această profesie se îndrăgostesc de ea și nu e nimic mai înălțător pentru un profesor decât să-i vadă sporind în

cunoaștere și învățând să zboare, cu aripile proprii, în orizonturi necunoscute. Prin urmare, sunt optimistă. O parte dintre cei mai buni studenți ai mei îmi sunt acum colegi, iar ceilalți valorifică, la locurile lor de muncă, deschiderea interdisciplinară și umană pe care o oferă formația etnologică.

**Aspecte ale tradiției sunt folosite și într-un mod kitsch, pierzând din vedere autenticitatea izvorului. Observăm această realitate în domeniul artelor. Care sunt totuși modalitățile de a ține vie tradiția adaptată prezentului, dar nealterată? Ce inițiative au succes în acest demers?**

Din experiența mea, tradiția poate fi păstrată într-un perimetru adecvat semnificațiilor și funcțiilor ei dacă se respectă, în primul rând, referința acesteia, adică rostul ei din cultura populară tradițională. Respectiv, să nu aducem Călușarii să joace la nuntă, să nu transformăm colindatul de Crăciun în sărbătoare oficială de stat și Mărțișorul în pretext de activitate filantropică. În schimb, dacă folosim tradiția ca sursă de inspirație pentru un act artistic veritabil, așa cum a făcut-o Constantin Brâncuși, nu ne îndepărtăm de spiritul ei. Putem crea o operă literară ori plastică, o expoziție muzeală sau un spectacol pornind de la sugestii din folclor, dar nu se cuvine să-l vulgarizăm, să-l uniformizăm și să-l denaturăm mimând „cultura populară” în mass-media ori în cultura politică, economică sau chiar într-o pseudo-artă. Din nou, cunoașterea este cheia. Dacă aprofundezi tradiția, nu ai cum să n-o iubești și atunci îți dorești s-o dezvălui în toată frumusețea ei. Nu putem să ne batem joc de tradiție, e ca și cum ne-am necinsti propriii părinți.

**În cugetările lui Dimitrie Cantemir asupra educației găsim formulat idealul educativ, care, în concepția sa, constă în dobândirea virtuții prin cunoașterea de sine, cunoașterea lui Dumnezeu și cunoașterea lumii. Pornind de la acestea, vă întrebăm dacă nu cumva principiile postmoderniste intră în contradicție cu tradiția științelor educației,**

**care, bazându-se pe cunoașterea naturii omenеști și ținând seama de idealul către care trebuie să tindă omenirea, stabilește un sistem de principii, după care este îndrumată influența intenționată a educatorului asupra celui educat?** (G. Antonescu, *Pedagogie generală*)

Pot răspunde mai puțin pe baza unei culturi pedagogice ori postmoderne sistematice și mai mult din experiența intelectuală și didactică și din discuțiile cu colegi care predau în școli și licee românești. Am sentimentul că asistăm la o distrugere agresivă a sistemului românesc (poate și mondial) de învățământ formal. Nu numai că nu se respectă principii și valori (deși se vorbește mereu despre ele), ci se fac și experimente care bulversează tradiția domeniului, se elimină discipline fundamentale precum istoria ori se transformă studiul limbii și literaturii române în disciplină de „comunicare”, *curricula* umaniste sunt „democratizate” până la anihilarea cronologiilor, contextualizărilor și clasificărilor de orice tip. Dascălii sunt împovărați cu birocrație și culpabilizați din motive ce nu țin de competența și de buna lor credință, regulile sunt enunțate doar pentru a fi încălcate ori contestate. Tinerii sunt îndemnați să lucreze „algoritmici” și doar pentru un rezultat-țintă formal, nu pentru cunoașterea în sine. Oare dorim într-adevăr să educăm tinerii care vor avea grijă de generația noastră la bătrânețe și de lumea noastră în continuare sau îi îndobitocim programatic, purtați de un val nihilist „eliberator”, dar pervers, în care sunt permise doar ideile „corecte politic”? Vorbele lui Dimitrie Cantemir trebuie ținute la inimă, pentru că ele ne călăuzesc în direcția cea bună.

**Astăzi, într-o lume tot mai globalizată, păstrarea tradițiilor devine esențială pentru conservarea identității naționale. Cum să păstrăm tradiția vie? Există proiecte la nivel local, național, ne puteți vorbi despre acestea?**

Din fericire, sunt multe proiecte dedicate păstrării și promovării tradițiilor moștenite în spațiul românesc, derulate de instituții academice (Institutul de Etnografie

și Folclor „Constantin Brăiloiu”, Institutul „Arhiva de Folclor” a Academiei Române ș.a.), de învățământ (Universitatea din București, Facultatea de Litere și Institutul de Cercetări al UB) și de cultură (Muzeul Național al Satului „Dimitrie Gusti”, Muzeul Național al Țăranului Român, Muzeul ASTRA din Sibiu, Institutul Național al Patrimoniului), dar și de organizații și asociații ale unor oameni pasionați. Voi aminti, între aceștia din urmă, doar asociația „Șezătoarea București”, care promovează tehnicile cusutului cămășilor tradiționale ori asociația „Hora din Bătrâni”, care organizează ateliere de dans tradițional. Este suficient să căutați pe Internet aceste nume și veți afla ce proiecte frumoase derulează. Voi mai aminti și un parteneriat de lungă durată pe care l-am avut cu Centrul Cultural Vrancea, în perioada 2011–2019, în perioada directoratului domnului Liviu Nedelcu, prin care s-au realizat cercetări etnologice de teren în satele vrâncene, în echipe de studenți și profesori. Au rezultat cărți care păstrează informații și mărturii valoroase despre patrimoniul actual al satului românesc și, la fel de important, s-au format specialiști care să lucreze, în cunoștință de cauză, pentru păstrarea și promovarea acestui patrimoniu.

**În toată această cursă, dacă ne facem timp să privim peste umăr și să analizăm ce am lăsat în urmă, privind apoi înlăuntrul nostru, ce mai găsim, ce a mai rămas din noi? Odată distrusă, tradiția se mai poate reclădi?**

Odată distrusă, tradiția nu se mai poate reclădi. De aceea, este foarte important să păstrăm tot ce avem, să studiem și să îmbogățim arhivele etnologice, să realizăm cercetări de teren și să facem rezultatele muncii noastre vizibile în comunitățile purtătoare de patrimoniu. Așa cum am mai spus deja, tradiția populară, moștenirea noastră culturală, este vie și nu poate exista în afara mediului ei natural, care este acela al satului. Am observat că locuitorii de astăzi ai satelor, inclusiv cei ce emigrează peste hotare și se întorc periodic acasă, acordă atenție tradiției, chiar dacă, uneori, s-au îndepărtat de ea. Este nevoie

mare de etnologi, nu pentru a face propagandă tradiției, ci pentru a lucra, împreună cu oamenii din comunități, pentru cunoașterea și punerea în valoare a acestei moșteniri în condiții optime. De asemenea, este nevoie de o strategie națională prin care tradiția să fie așezată la locul ei prioritar în societatea românească și inclusă în proiecte de educație și dezvoltare pe termen lung. Ar rezulta beneficii economice și coeziune, stabilitate și direcție pentru țara noastră. Sprijinirea tradiției nu este o activitate oarecare, ci este vitală pentru menținerea temeliiilor și asigurarea armoniei și cursului bun de creștere la toate nivelurile vieții sociale.

**Tradiție și înnoire nu sânt două lucruri deosebite, ci același lucru în momente deosebite, în condiții care nu se aseamănă. A voi să lovești în tradiție înseamnă a condamna la slăbiciune, la nesiguranță, de multe ori la incapacitatea de dezvoltare, la căderea înaintea oricărei lovituri potrivnice tocmai lucrul nou care se ivește, pentru că el nu poate să-și capete puterea capabilă de rezistență decât în tot ceea ce s-a acumulat tocmai pentru a se produce. (Tradiție și inovație în artă – Nicolae Iorga, 1937). Nu mai știm și nu mai avem răbdare să lăsăm să crească nimic. Vrem să fabricăm totul, rapid, banal, cu minim efort! Cum se prefigurează viitorul?**

Citind cuvintele lui Nicolae Iorga, mă gândesc la proverbul românesc: „Cine nu are bătrâni, să-și cumpere!” Ce bine ar fi dacă toți am citi și am cunoaște mai bine cuvintele acestor bătrâni înțelepți ai neamului nostru! Răbdarea este o mare virtute. Atunci când cultivi o floare, ai grijă de un animal, crești un copil, înțelegi că nimic din ceea ce contează în viață nu se poate face fără răbdare și fără voia lui Dumnezeu. Atâta vreme cât oamenii vor rămâne oameni, viitorul va fi al lor. Dacă vor fi transformați în carcase goale, umplute cu te-miri-ce de oriunde și de aiurea, vor deveni doar pioni dispensabili ai unui viitor „postuman”. Cu gândul la tinerii pe care-i cunosc, cred, totuși, că viitorul va fi al oamenilor.

## Colind

Clinchet fin de clopoțel,  
Stele împrăștiate-n cer,  
Seara, gheața-i ca oglinda,  
Niște fulgi își cată tihna.

Binecuvântat, un prunc  
S-a născut azi, de Crăciun,  
Într-o iesle mică, mică,  
O minune în Ajun!

*Eva Panduru, clasa a IV-a*

# ZoomZet



EDITORIAL

Teodora Păuna  
clasa a X-a

## Sădește-te tu însuți!

S trămoșii romani îndemneau:  
*Carpe diem!* – „Trăiește clipa”, aici  
și acum, când lumea întreagă  
pare să graviteze în jurul prezentului tău.  
Valorificarea momentului de față, pe care îl  
ții în mâini, este cea mai importantă, pentru  
că acesta este al tău și numai al tău, un punct  
pe axa timpului pe care nu îl vei mai putea  
recupera niciodată, dacă nu te bucuri de el  
cât mai mult. Trecutul străbunilor sau viitorul  
posterității – ce relevanță mai au ele când,  
uite, eu am acum o clipă care îmi aparține *mie*?  
De acord, este aici un egocentrism care sare în  
ochi, dar în definitiv... ce nevoie am eu, tânărul  
dornic să-și trăiască la intensitate maximă  
experiențele proprii, să mă preocup de ceea ce  
au fost înaintașii mei sau de ceea ce vor fi cei  
ce vor călca pe urmele mele?

Dar, la urma urmei, cine sunt *eu*? De  
ce mă aflu tocmai aici și ce a dus la formarea  
contextului în care se deapănă firul vieții  
mele? Port în mine, fără să pot conștientiza  
cum se cuvine, sudoarea frunții unui neam  
întreg, cu zeci de generații care au așezat, pe  
rând, câte o cărămidă în ceea ce reprezintă  
fundamentul cultural și ideologic al persoanei  
actuale, al *eului* din contemporaneitate.



desen de Ana Iancu

Dovada este că văd aici, lângă mine,  
pulsând vii și concrete, urme ale celor care  
au fost. Mă trezesc în fiecare dimineață cu  
fața spre perete, un perete alb pe care îl  
ghicesc doar în spatele rafturilor cu cărți.  
Zâmbesc. Cine nu are în bibliotecă un volum  
mare și bătrân, moștenit din vremuri uitate,  
de *Basme românești*? Zâmbesc din nou,  
peste praful sclipitor dintr-o rază de soare:  
Îmi aduc aminte. Îl văd pe Harap-Alb cum  
își frânge mâinile în fața provocărilor atât  
de mari pentru un om atât de mic, pe care  
procesul de maturizare i le scoate în cale. Este  
o lecție pe care țăranul român a învățat-o cu  
prisosință, de-a lungul istoriei, este ceea ce  
a rămas în inimile simple care au înfruntat  
viața oricât de vitregă a fost ea: este nădejdea,  
nădejdea că există Cineva blând și milostiv,  
asemenea Sfintei Duminici din basm, care  
pe toate le știe și le aude și nu uită să-i arate,  
într-un fel sau altul, neputinciosului de om  
calea cea izbăvitoare. Așadar, curaj, nepot de  
peste veacuri al celor ce au trăit în duhul lui  
Harap-Alb și i-au păstrat pecetea care a ajuns  
până la tine! Ai credință în Dumnezeu, căci cu  
ajutorul Lui vei învinge întotdeauna, oricât de  
grele ți s-ar părea încercările din propriul tău  
proces de devenire!

Însă Sfânta Duminică nu l-a ajutat pe Harap-Alb decât după ce a trecut cea dintâi probă a sa și poate singura care ținea în totalitate de libera lui voință: este vorba despre proba milosteniei, a conștiinței aproapelui în nevoie. „Luminate crăișor, miluiește baba cu ceva!” – iar el, omul de omenie, nu stă pe gânduri și îi oferă bătrânei ceva din avuția sa. Bunătatea nu rămâne nerăsplătită, cântărind mai mult decât toate încercările răului la un loc; ea este temeiul prin care Harap-Alb iese mereu învingător. Nu este forța sa brută, infimă în comparație cu puterea Ursului sau a Cerbului Fermecat, aceea care îl scoate din primejdie, ci doar faptul că a știut, la vremea cuvenită, cum să întindă o mână de ajutor din pornirea sinceră a inimii. Iar „Cel-de-sus varsă darul său peste cei neputincioși; se vede că așa place Sfinției-Sale”, spune și Creangă în basmul său. Când omul se vedește a avea un suflet mare, toate se aliniază spre folosul lui, chiar și forțele cosmice întruchipate popular de ființele cu puteri supranaturale:

Gerilă, Ochilă, Flămânzilă, Setilă, Păsări-Lăți-Lungilă...

Cât despre fata Împăratului Roș, ea are o putere ce nu ține de domeniul fantasticului, o putere cât se poate de tangibilă chiar și celui mai neînsemnat dintre oameni, dar care, aici, în basm, eclipsează abilitățile neobișnuite ale uriașilor. Este flacăra trandafirică a dragostei, ce crește treptat și se transformă într-o flăcărie a vieții, care salvează omul din moartea păcatului. Ce ar fi fost Harap-Alb fără purtarea de grijă a dragostei celei de viață dătătoare? Căci fata de împărat numai din iubire pură reface ceea ce răul a fost în stare să distrugă; ea recompune omul, dându-i din nou demnitatea de dinaintea de căderea în plasa amăgitorului. Poporul român îmbracă astfel taina Învierii într-o formă autohtonă, așa cum a reușit el să o perceapă, stând sub semnul unei iubiri atotcuprinzătoare ce poate să spargă lanțurile morții în chip minunat.

Așadar, simbolul lui Harap-Alb cuprinde în adâncurile sale o parte din sufletul unei națiuni, care nu a încetat să vibreze din trecutul folcloric până la prezentul palpabil. Este ca un râu nesecat, ce duce pe apele sale o filosofie de viață transmisă neconținut din moși-strămoși. Bineînțeles, schimbările sociale, istorice și politice au impus diferențe de natură estetică, de context: aceleași valori și principii au îmbrăcat forme variate de la generație la generație. Însă esența a rămas; eu pot fi omul din prezent care își cunoaște identitatea culturală doar pentru că a existat cineva, un povestitor simplu din străbuni, care prin graiul său fermecător de arhaic a avut grijă să mi le arate și mie, așa cum se păstrează ele de veacuri în tradiția populară.

Dar – vai! – cei ce vor veni după mine vor avea în ce să își prindă rădăcinile? Pentru ca și ei să știe cu adevărat *cine sunt*, eu trebuie să le las ceva de care să se agațe, propria mea moștenire care să se adauge la tezaurul acumulat deja de înaintași. Atârnă pe umerii mei responsabilitatea de a duce povestea mai departe, de a o depăna așa cum mi s-a înfățișat ea mie; prin glasul meu ea va sparge granițele timpului, unde va servi drept pildă poporului român din viitor...

desen de Ana Iancu

## Tradiția – o adâncă neliniște

*Am vrut să mă schimb pe unul mai bun,  
L-am căutat cu lumânarea,  
Înalt ca bradul, curat ca floarea.*

Marin Sorescu

Maria Panait,  
clasa a X-a

**P**loaia cade peste o frunză de acant cățărâtă pe balconul alb al unei case vechi prin care vântul

își suflă cântecul acompaniat de o vioară.

Ploaia și vântul i-au simplificat ornamentația bogată, i-au redus forma mlădioasă adusă din Antichitate și au lăsat-o să arate la fel ca frunza ovală a castanului tânăr de lângă gardul scorjit. Casa nu se mișcă, piatra stă fără să se întindă de ani, brâul decorat vegetal de sub streșină nu s-a mișcat în bătaia vânturilor ce l-au șlefuit. Doar oamenii tot trec pe scară și peste praguri, deschid uși și ating pereți, le tocesc pe toate, iar unde pun ei mâna rămâne amprentă.

Ai simțit cât de viu e orașul și câtă liniște e în murmurul lui? În mine e un spațiu prin care trece lumina; în acest spațiu e doar liniște, nimic nu îl poate pătrunde, iar gălăgia din jur reușește doar să facă tăcerea din mine mai adâncă. Acest oraș e plin de locuri frumoase și vreau să le găsesc pe toate.

Odată ce am pășit într-o clădire și am închis ușa în urma mea, o parte din mine rămâne acolo. Dacă revin, mă simt pe mine înăuntru. Casa lui Theodor Aman a păstrat în parchetul lucios urmele pașilor mei și urma răsufării mele în pelicula de praf ce acoperă

vitrinele dulapurilor vitrate cu cristal. E mereu încuiată ușa, dar știu că dacă sun, o să mi se deschidă...

De pe stradă se aude un pian. Preludiul nr. 4 de Debussy. Lângă Foișorul de Foc e o stradă prea îngustă pentru autobuzul vechi care tot trece pe acolo, iar pe colț e o casă veche, bătută de timp, cu parterul vopsit într-un galben aprins și tânăr. Pe stradă sunt două curți înguste, pe unde, dacă trec la timp, văd poarta deschisă și două grădini, una mai frumoasă ca alta, cu gard viu sălbătic și pete de soare.

Lângă Biserica Boteanu, o casă masivă, clasică, dormind; în ea se vede un tapet verde scorjit decorat cu arabescuri și tâmplărie din lemn masiv la o arcadă ascuțită. Aș fi zis că am găsit măcar o casă stinsă, dar se aud voci dinăuntru și se vede vag lumina unei lămpi.

**Casele părăsite, prin care cresc buruieni, prin ale căror arcade vântul face un halou și în hornuri ploaia cuib – nici ele nu sunt stinse. Se dărâmă încet, azi nu mai e un ochi de fereastră, mâine o bucată din acoperiș, ca să ne arate că încă mișcă ceva în ele.**

Când ploaia și vântul trec peste frunza de acant de sub pervazul bibliotecii, ce se

întâmplă? După o bucată bună de vreme, se vor mai deosebi doar liniile esențiale, conturul, rezumatul ei. În inima a ceea ce rămâne, după ploi și vânturi, vine un om și pune mâna, poate încercă să copieze, dar nu o să îi iasă niciodată ceva la fel; totuși, lasă ceva nou în urmă.

*Clipele nu seamănă între ele. Fiecare răsfrânge o altă lumină. Nimic nu poate fi înlocuit.*

Ca să găsesc pe cineva care să spună în cuvinte mai bune ceea ce vreau eu să spun, am intrat într-o bibliotecă. George Matei Cantacuzino, un arhitect; am găsit ceva frumos într-o carte pe care a scris-o ca pe un jurnal de călătorie al perindărilor lui prin Persia și Orient, *Pătrar de veghe*. Prima parte este denumită *Ferestre*, iar fiecare oraș sau loc pe care îl descrie în câteva rânduri reprezintă o fereastră. Printr-una dintre ele zăresc aceste cuvinte: *Zilele ori ceasurile trăite și pierdute cu blândețe în fața lor (a zărilor) și tot ce am văzut prin ele s-a întipărit întreg și limpede în mine*. Așa mă simt și eu când merg pe stradă, singură în spațiul meu interior tăcut, și mă uit prin ferestrele caselor și pe pereți: poate că nu văd ferestre la fel de minunate cum a văzut Cantacuzino în călătoriile lui, dar ele rămân în mine. **Măine când trec din nou pe lângă ele nimic nu mai e la fel, dar ce a fost este încă acolo.**

El a mai spus că *tradiția este o adâncă neliniște*; nu a explicat prea mult, însă ca să îi urmăresc firul gândirii, l-am căutat între alte coperti și am găsit o explicație: *Viața își reface mereu alte minuni*.

Nu ai ce face acum? Stai jos și uită-te puțin în urmă, citește ceva și

o să păcălești timpul, ai să vezi. O să îl ții în loc și o să îi dai ce formă vrei. Timpul o să te asculte. Trebuie să clădești! Cărămida lor, cu cărămida noastră, cu cărămida ta – o lume frumoasă, ziditoare.

Nu am de ce să plâng după tradiții, după cântece bătrânești, basme și covoare, după ruine și după acoperișuri din stuf. Azi crezi că ai văzut tot ce era de văzut, dar mereu e ceva nou și, totuși, ce este vechi e încă acolo – lucrează în tăcere.



# Tezaur moștenit

Andreea Antohe, clasa a XI-a

**T**radiția – un cuvânt pe care îl auzim adesea și în contexte dintre cele mai variate, dar care, pentru mulți dintre noi, tinerii de azi, tind să cred că și-a pierdut înțelesul. Făcând parte dintr-o familie care prețuiește tradiția și care a făcut tot posibilul să îmi insufle încă din copilărie respectul și considerația față de trecut, pentru mine tradiția reprezintă mai mult decât o noțiune abstractă despre care aud uneori vorbindu-se în jurul meu. Tradiția nu este un simplu termen din dicționar, care are pretenția de a se face astfel înțeles, ea înseamnă alaiul de miresme ce ne inundă casa începând din Joia Mare, când întreaga familie se reunește pentru a se pregăti împreună de praznicul Învierii. O trăire, un sentiment, o bucurie! Dacă nu o privești așa, ori dacă nu i-ai trăit măcar o dată profunzimea, nu ai cum să o înțelegi pe deplin.

Însă ea nu se rezumă doar la sentimente ori la senzațiile exterioare, care, fie că vrem să recunoaștem fie că nu, sunt trecătoare. Este mai mult decât atât. „Este un tezaur moștenit”, după cum spunea marele nostru savant Nicolae Iorga. Un tezaur de credințe, valori și idei, care ne definesc atât ca persoane individuale, cât și ca popor. Ea este cea prin intermediul căreia trecutul își poate trăi continuitatea, oferind un sens prezentului și asigurând o dezvoltare firească viitorului. Sentimentele sunt cele care ți-o apropie și ți-o fac accesibilă, însă valorile sunt cele care contează cu adevărat, căci ele sunt singurele statornice, singurele care au darul de a ne oferi verticalitatea sufletească și morală caracteristică poporului nostru. Astfel, să încercăm să străpungem acest înveliș exterior al tradiției, ce poartă numele de obiceiuri, pentru a putea ajunge la încărcătura lor simbolică! Căci, în spatele tuturor acestor obișnuințe păstrate „din moși strămoși”, se

ascund valori fundamentale ale neamului românesc. Colindele autentice, tradiționale cuprind adevărate dogme și adevăruri teologice. Au o încărcătură uriașă, căci rolul lor este acela de a vesti una dintre cele mai mari sărbători ale creștinătății, Nașterea Domnului.

Anul trecut, întâlnindu-mă cu cei câțiva prieteni cu care obișnuiam să merg la colindat, pentru a hotărî ce colinde aveam să pregătim anul acela, singurele propuneri venite din partea lor au fost acelea de cântece moderne de Crăciun. Cu greu am reușit să îi conving să adăugăm în repertoriu și câteva colinde autentice. Am remarcat pentru prima oară ruperea de tradiție a anumitor persoane, ce s-au format în medii diferite față de cel în care am fost crescută eu, atât în familie, cât și în școală. O rupere pe care Nicolae Iorga o prezintă mai mult decât sugestiv într-unul dintre discursurile sale în care tratează această temă: „Tradiția a fost considerată în ultimul timp ca primejdia cea mai mare pentru spiritul uman și pentru dezvoltarea în toate domeniile a vieții intelectuale a unei societăți. Însă cei care își doresc această rupere nu înțeleg că Valorile de moștenire se păstrează, dar ele nu închid drumul câștigurilor și schimburile viitoare, cum ele însele nu sunt elemente care să fie incapabile de a fi modificate. [...] Orice tradiție este adaptabilă.”

Din punctul meu de vedere, tocmai în aceasta constă frumusețea tradiției, în faptul că este o moștenire care a agonisit și a păstrat tot ce a fost mai bun și mai frumos de-a lungul a sute de generații și care ne stă la dispoziție, oferindu-ne o cale vie. De noi depinde dacă vrem să îi negăm existența, pentru a crea una teoretic mai bună, dar practic precară, sau dacă îi înțelegem rolul și încercăm de-a lungul vieții să ne aducem propriul aport în dezvoltarea ei, pentru a oferi generațiilor viitoare o moștenire și mai valoroasă decât cea pe care am primit-o noi.

# Baron de Șaguna.

## Andrei Baron de Șaguna

„Cine era acest tânăr bărbat, în vârstă cam de treizeci și opt de ani, care venea de departe, aproape ca un trimis din altă lume, cu vorbe cam căutate, dar cu ochi ca două minuni? După vorbă și hârtii, el venea de la Karlowitz, dar, după puterea privirilor, el venea, fără îndoială, dintr-un basm.”

– Izvoade, Lucian Blaga –

Ce știți despre Șaguna? A fost Carhipăstor, episcop, ierarh... Șaguna s-a născut în 20 decembrie 1808, într-o familie de negustori. Tatăl se numea Naum și mama Anastasia, iar el a fost botezat Anastasiu. Andrei Șaguna a locuit o lungă perioadă de timp în Pesta și a studiat acolo, fiind trecut la catolicism pentru că lipsurile materiale aduse de investiții nesăbuite l-au obligat pe tatăl său să se convertească la catolicism, întrucât copiii se converteau la religia tatălui în mod automat. Mulți spun că Șaguna a fost catolic și s-a convertit la ortodoxie, dar este exact invers.

După ce a absolvit gimnaziul la Budapesta, a studiat trei ani la Facultatea de Drept și Filosofie din Pesta. La 21 de ani Șaguna a absolvit facultatea și a ales să își pună viața în folosul comunității. Prietenii lui s-au mirat de această decizie pentru că știau că ar fi putut cu ușurință să dețină orice poziție de succes. El a ales să meargă la Seminarul Teologic de la Vârșet, în Serbia, după care a intrat în monahism, urmându-și vocația. A fost tuns în monahism cu numele de Andrei, care în limba greacă înseamnă *bărbăție*. *Înviere și bărbăție* sunt

numele profetice care împlinesc sau definesc lucrarea lui pentru românii din Transilvania. Mitropoliții locului au văzut că el este un om educat și l-au promovat, numindu-l secretar, bibliotecar. Atât de mult a iubit cărțile și biblioteca, încât știa cu exactitate unde se află fiecare carte și la ce filă se vorbea despre anumite subiecte. Și-a construit o bibliotecă proprie care a ajuns la aproape 8000 de volume. A fost apoi egumen la mănăstirile Hopovo și la Covil.

În contextul decesului episcopului Vasile Moga în 1845, Șaguna este recomandat la împărat pentru funcția de vicar, la numai 36 de ani. Ca vicar, vine la Sibiu, merge în parohii și stă de vorbă cu fiecare preot, oferindu-și sprijinul.

El a investit nu numai în seminarul teologic și în școala pedagogică, care era păstorită tot de mitropolie, ci a înființat și finanțat la Brașov colegiul renumit care îi poartă numele, unde s-au format mulți academicieni și au studiat multe personalități, inclusiv Lucian Blaga.

La alegeri, ardelenii nu l-au prea dorit pentru ca li se părea ciudat, „era cam prea cu multă orânduială”, era un om strict,

avea școală nemțească. Dar împăratul l-a numit pe el în martie 1848. Într-o scrisoare, un medic neamț îl descrie pe tânărul episcop: „Dumnezeu l-a înzestrat pe acest popă român cu toate darurile posibile ale civilizației occidentale”. Era greu ca român să îi impresionezi pe germani – românii erau desconsiderați atunci – dar el a reușit aceasta.

**Politica lui Șaguna a fost politica pașilor mărunți, a fost un om politic foarte realist. Eminescu, care l-a ascultat pe Șaguna de doi ori în viața lui, îl descrie drept „un om politic din creștet până în tălpi”.**

În 1849 ungurii în războiul civil au ocupat Sibiul și soldații s-au încartiruit în reședința episcopală ortodoxă. Șaguna s-a dus la Viena să prezinte împăratului petiția românilor. Fiind război civil nu s-a mai putut întoarce. S-a dus la București să se întâlnească cu mitropolitul Nifon și mai ales cu generalul rus Liders, să îl roage să intervină în Ardeal, fiindcă ungurii pustiesc totul. Generalul i-a spus că, dacă împăratul de la Viena nu îl cheamă, nu poate interveni. Trebuia să fie un mare act de smerenie din partea împăratului să ceară ajutorul, ar fi însemnat că acceptă incapacitatea de a pune ordine în țara lui. A cerut ajutor abia după câteva luni, când erau deja ocupate Sibiul, Brașovul. Numai Alba Iulia și Munții Apuseni, munții lui Iancu, nu erau ocupate de unguri. Șaguna trece munții înfruntând frigul. Se duce la Cernăuți, Stanislav, Bratislava, Viena, Innsbruck, Praga, pe urmele împăratului care fugise, deoarece la Viena se întetise revoluția.



Șaguna a investit permanent în educație; cursurile teologice, când a venit el la Sibiu, durau șase luni. Le-a prelungit la un an, apoi la doi ani, apoi la trei ani. Era nevoie de un internat unde să stea acești tineri. A cumpărat o clădire pentru internat. A cumpărat o tiparniță din banii lui și a tipărit un ziar, abecedare, calendare, agende, dicționare. Erau mulți tineri pe care îi sprijinea cu bani pe tot parcursul studiilor. A fost foarte realist, și-a dat seama că trebuia să investească în formarea tinerilor înainte de a înființa o universitate, de exemplu.

A fost un om învidiat, judecat de contemporani pentru că întotdeauna se găseau unii sau alții care se gândeau că ar fi trebuit să ia altă decizie decât a luat el. De pildă, să nu fie atât de obedient față de împărat. Însă această nesupunere nu corespundea viziunii mitropolitului și a majorității oamenilor din epoca respectivă, pentru

că împăratul era unsul lui Dumnezeu, avea drept divin de a guverna, nu l-ai fi putut răsturna, că atunci ai fi acționat împotriva lui Dumnezeu. Împăratul, ca să își arate gratitudinea față de el pentru multele servicii aduse statului și națiunii, l-a recompensat.

Niciun alt contemporan nu a primit atâtea recunoașteri ca el. Primul ordin l-a primit în 1850, după Revoluție. A primit inclusiv titlul de baron, în 1852. Era un titlu foarte important, aducea vizibilitate, respect. De atunci, el se semna: „Andrei, Baron de Șaguna”.

Prof. dr. Mircea-Gheorghe Abrudan, autorul volumului *Mitropolitul Andrei Șaguna. O biografie culturală*

## Sfântul Mitropolit Andrei Șaguna – ocrotitor al neamului românesc

Printre bucuriile primului modul de școală s-a numărat excursia organizată la Sibiu, din cadrul săptămânii „Școala altfel”, o experiență memorabilă pe care am așteptat-o cu mult entuziasm și în care aveam să îl descoperim pe Sfântul Mitropolit Andrei Șaguna, personalitatea ocrotitoare a clasei noastre, cel care ne va îndruma tainic pașii în anii de liceu.

Purtând în inimă dorul de figura părintească a celui alt mitropolit, Bartolomeu Anania, care ne-a vegheat anii de gimnaziu, am pornit la drum cu o dorință puternică de a cunoaște mai bine viața și personalitatea Sfântului Mitropolit Andrei Șaguna, care mă intrigau încă de la orele de istorie.

Programul excursiei a fost plin de activități menite să ne introducă în contextul istoric al Sibiului și a culminat cu o întâlnire de seamă, în care am reprezentat liceul, purtând cu onoare uniforma: întâlnirea cu domnul Mircea-Gheorghe Abrudan, teolog și istoric, personalitate culturală de referință, specializat în studiul Mitropolitului Andrei Șaguna, despre care a publicat o biografie vastă.

După o scurtă prezentare a unei colecții temporare de cărți din inima muzeului, am fost emoționați și recunoscători pentru oportunitatea ce ne-a fost dată – să fim în preajma unui istoric de ținută academică și să îi ascultăm reflecțiile în urma cercetărilor îndelungate.

Discuția a debutat cu expunerea contextului istoric: începând cu anul 1437, când s-a încheiat o înțelegere între sași,

secui și maghiari, cunoscută în istorie drept „Unio Trium Nationum” sau „Fraterna Unio”, românii din Transilvania au fost socotiți o națiune „tolerată”. Drept urmare, viața românilor ortodocși a fost marcată de lipsa unor drepturi fundamentale. La sfârșitul vieții episcopului Vasile Moga, Karlowitzul sârbesc îl trimite în anul 1846 drept vicar pe Andrei Șaguna, primit inițial cu scepticism de unii români, care nu aveau încredere în planurile și idealurile lui. Sfântul Andrei a făcut clar de la început faptul că, pentru sine, interesele proprii și cele ale poporului său înseamnă același lucru.

Observând firescul expunerii domnului Abrudan, care se raporta la Sfântul Mitropolit ca la un străjer al neamului nostru, nu am putut să nu mă întreb ce aspect l-a determinat să-i studieze atât de atent viața. Răspunsul avea să se înfățișeze tainic, la finalul unei discuții captivante despre vremuri și oameni care au fost.

Totul a pornit de la asupririle pe care le suportau românii, printre care interdicția de a construi biserici. Încercarea Mitropolitului de a construi o catedrală s-a lovit de refuzul rece al sașilor, care și-au motivat decizia prin invocarea dorinței de a construi în schimb, într-un viitor apropiat, o clădire administrativă.

O altă provocare ce plasa în incertitudine viitorul românilor din Ardeal a fost războiul civil dintre anii 1848–1849, izbucnit din dorința maghiarilor din Transilvania de a obține independența față de Imperiul Habsburgic. Sibiul a fost cucerit de aceștia, care au produs un haos inimaginabil, arzând cărți și distrugând clădiri. Aflat în fața pericolului, Andrei Șaguna pleacă la

București pentru a solicita ajutorul coroanei habsburgice, străbătând un drum lung și primejdios, prin Vama Cucului, condus prin locuri numai de oieri știute. Vorbește cu un general rus care condiționează susținerea Transilvaniei de aprobarea împăratului de la Viena, care socotea o mare rușine a recunoaște că forțele imperiului sunt depășite de cele ale maghiarilor. Întors acasă, mitropolitul constată cu dezamăgire daunele provocate, dar curajul și fermitatea lui îl determină să acționeze direct, recondiționând reședința mitropoliei.

Sfântul Andrei Șaguna considera educația cea mai de preț bogăție de pe acest pământ; în acest sens, a impus preoților lectura Bibliei și i-a ajutat pe cei care nu își puteau permite achiziționarea ei. Astfel, când un preot de pe Valea Mureșului a adus în discuție problema banilor, povestindu-i despre cei trei copii pe care îi ținea în școală, Mitropolitul Șaguna i-a oferit o Biblie, îndemnându-l să o citească pentru a găsi răspunsul la problemele sale. Cu toate acestea, preotul a revenit, solicitând din nou sprijin financiar, moment în care mitropolitul l-a îndemnat să verifice cu atenție Biblia oferită, întrucât avea să găsească între paginile ei 100 de florini, moneda contemporană – o adevărată lecție de dragoste, dar și de fermitate din partea mitropolitului.

O altă inovație a mitropolitului Andrei Șaguna în cadrul societății transilvănene a fost întocmirea așa-numitelor „șuri culturale”, având un mod aparte de a-i îndemna pe oameni să participe: „Și voi ce faceți iarna, când e noaptea mai lungă?”, îi întreba pe preoți, urmând să îi povățuiască să aleagă, în

detrimentul mersului la horă, să strângă cât mai multă lume și să le citească din *Telegraful român*, ziarul pe care îl fondase, pentru a educa oamenii. Andrei Șaguna insista ca la aceste întâlniri să ia parte și copiii, înțelegând importanța educației în viața celor tineri pentru o Transilvanie prosperă, fapt pentru care finanțează construirea unor școli importante, printre care se remarcă Colegiul Național „Andrei Șaguna”, din băncile căruia au ieșit oameni precum Titu Maiorescu, Ioan Meșotă, Nicolae Teclu, Lucian Blaga.

Cu astfel de povești fascinante și portrete ale personalităților din istoria poporului român, nici nu am observat că afară întunericul s-a lăsat peste Sibiu. Uitându-mă în jur, puteam citi pe fețele colegilor mei o



**„Străduiți-vă din toate puterile ca să întemeiați școli pentru creșterea și luminarea copiilor voștri. Grăiți și povestiți fiilor voștri când ședeți în casă și când mergeți pe cale și când sunteți în câmp și în pădure, cum voiește Sfântă Maica noastră Biserică, ca tot creștinul să fie învățat în legea lui Dumnezeu și să fie luminat cu mintea pentru a-și duce economia sa cu folos. Trebuie să fiți toți pătrunși de adevărul acela că părinții nu sunt datori a se îngriji numai de hrana trupească a copiilor lor, ci și de hrana minții și a sufletului acestora.”**  
– Sfântul Andrei Șaguna –

oarecare dezamăgire că întâlnirea cu domnul Abrudan se apropia de sfârșit.

Am coborât scările clădirii impozante a Bibliotecii Astra îngândurat: iată ce contribuție extraordinară a avut Mitropolitul Andrei Șaguna în cultura românească, în viața Bisericii Ortodoxe Române și a fiecărui individ pe care l-a întâlnit, iată ce model ne stă înaintea pentru următorii patru ani de liceu! Exemplul vieții sale înnobilează istoria poporului român și ne îndeamnă pe fiecare în parte să ne lucrăm talanții cu asumare.

Am înțeles de ce istoricul Mircea-Gheorghe Abrudan a ales să documenteze viața Sfântului Ierarh Andrei Șaguna: pentru că doar înțelegând trecutul reușim să alegem ce ne este de folos din prezent și să construim un viitor sănătos.

Vladimir Tănase, clasa a IX-a

## Pe urmele unor oameni foarte mari – Andrei Baron de Șaguna

Încă de la începutul expediției, am fost cuprinsă de o sinceră curiozitate față de această personalitate, auzind vorbe de laudă la adresa sfântului, cu mult înainte de a avea șansa de a-i cunoaște povestea. Astfel, în cadrul excursiei, am descoperit o mulțime de lucruri interesante despre importanța intervenției lui în păstrarea ortodoxiei din Transilvania și despre toate schimbările în bine aduse de acesta, fapte care m-au încredințat de meritul lui Andrei Șaguna de a fi recunoscut ca un om mare, în adevăratul sens al cuvântului. Însă, cu cât am început să aflu mai multe despre viața și lucrările sfântului, cu atât mai mult mă vedeam pusă în fața unei întrebări care nu îmi dădea pace: *Cum poți merge pe urmele cuiva care este cu atât de mulți pași înaintea tuturor?*

Sfântul Andrei Șaguna (pe numele său de botez, Anastasie Șaguna) a fost de origine macedoneană (aromână), atât mama, cât și tatăl său aparținând acestui neam. Acesta s-a născut și a trăit pentru o perioadă de timp la Miskolc (Ungaria), fapt care, alături de originile sale, a făcut ca primirea lui în funcția de vicar al episcopiei Sibiului să fie rece și necordială. În anul 1846, când Karlowitzul sârbesc l-a investit în funcție, transilvănenii se arătau îngrijorați de originile nu foarte românești ale sfântului, criticându-i, după cum comentează și Blaga în *Izvoade*, „numele de neardelean [...] și româneasca cu accent străin, cu întorsături de frază cam anapoda și cuvinte uneori cam

arhaice”.

În ciuda faptului că poporul nu îl considera potrivit pentru funcția în care fusese investit, Andrei Șaguna căuta să își dovedească valoarea mai curând prin fapte decât prin vorbe, dorință ce l-a ajutat, într-un final, să nu țină cont de neîncrederea pe care i-o arătau cei din jurul său. Astfel, în 1848, când o delegație de protopopi îi face o vizită Sfântului Andrei, cerându-i să se retragă din alegerile în vederea numirii noului episcop, Șaguna spune cu mult curaj: „Dacă nu mă vreți voi pe mine, vă vreau eu pe voi”, arătând faptul că acesta știa, parcă, de dinainte că îi este sortit să ajute poporul ortodox român cu orice preț.

De asemenea, Șaguna a adus cu sine în

Transilvania o nouă viziune asupra lumii: una în care Împăratul nu mai juca rolul unui Dumnezeu neîngăduitor, așa cum era perceput de români până atunci, ci rolul unui om cu puterea în mână, dar, totuși, om ca toți oamenii, cu care se putea negocia și care avea obligația de a acorda anumite drepturi persoanelor cărora li se cuveneau. Astfel, conștient de fața bisericească înaltă care era, Sfântul Andrei expune aspirațiile românilor din Transilvania în fața Împăratului Franz Joseph I, fapt ce reprezintă un eveniment unic în istoria relațiilor dintre români și casa de Habsburg. După o așteptare de 17 ani, Șaguna a zărit, în sfârșit, lumina de la capătul tunelului – românii din Transilvania fuseseră recunoscuți ca națiune îndreptățită în cadrul Imperiului. Chiar dacă această mare realizare s-a destrămat în cursul lunilor ce au urmat, ea a reprezentat, totuși, un pas însemnat pentru credința, încrederea și, în final, chiar pentru autonomia românilor ortodocși din Ardeal.

*Așadar, cum poți merge pe urmele cuiva care este cu atât de mulți pași înaintea tuturor, precum Sfântul Andrei Șaguna?* Ei bine, cu sufletul deschis și cu zâmbetul pe buze, dar, cel mai important, ghidat de dorința de a ajunge să înfăptuiești lucruri la fel de mărețe precum cei care, fiind cu acea mulțime de pași înaintea-ți, se uită cu drag înapoi și îți oferă, cu îngăduință, o mână de ajutor.

Teodora Topan, clasa a IX-a





## Un muzeu cu pridvoare

Sophia Voican, clasa a X-a

Deși fiecare om este unic, având anumite caracteristici individuale bine definite, cu toții ne naștem cu o conștiință a trecutului comun, ceea ce ne face să nu fim, pur și simplu, niște persoane de sine stătătoare, ci într-o legătură vie. Cred foarte mult în ideea că trecutul nu este ceva stins, depășit, ci este cel care face posibil prezentul, modelându-ne existența. Indiferent de modul în care viața de zi cu zi ne influențează și își pune amprenta, în mod inevitabil, asupra individualității noastre, nimeni nu ne poate lua singurul lucru pe care îl aveam de când încă nu construiserăm nimic singuri, punctul de plecare – o moștenire cu care ne-am născut fiecare, transmisă și îmbogățită din generație în generație.

Acest lucru l-am simțit mai ales când, în ultima excursie alături de colegii mei, însoțiți de doamnele diriginte și de doamna profesoară de istorie, am vizitat pentru prima dată Muzeul Civilizației Populare Tradiționale „ASTRA” din Sibiu, locul unde am descoperit tradiția ca pe o expresie a trăirilor și a credinței omului simplu, de la sat, care trăia tihnit și nu făcea nimic la întâmplare.

Muzeul, așezat în rezervația naturală „Dumbrava Sibiului”, se întinde pe o suprafață impresionantă, fiind un spațiu ce conservă importante obiecte de patrimoniu național de mare valoare etnografică, expuse într-un cadru natural care l-a făcut pe reputatul muzeolog olandez Bernet Kempers să îl declare „cel mai frumos muzeu în aer liber din Europa”. Colecția etnografică este, de asemenea,



impresionantă și variată, din aceasta făcând parte locuințe tradiționale, ateliere meșteșugărești, lucrări de artă populară, precum și monumente de importanță publică și socială – biserica și școala – toate acestea reprezentând o mărturie a unicității și a spiritului românesc autentic, surprins în ansamblul celui mai mare și mai bogat muzeu din România. Împărțirea pe zone tematice a muzeului optimizează experiența de care se bucură vizitatorii, care au, astfel, mereu repere și înțeleg mai bine categoriile din colecție, dar și pe aceasta în ansamblu.

În timpul peregrinării noastre, ne-am îndreptat pașii și către o bisericuță din alte vremuri, ridicată la jumătatea secolului al XVIII-lea, care a fost zidită cu ajutorul întregii comunități din sat, așa cum indică o inscripție aproape ștearsă de pe latura de nord a naosului. Mică, din lemn, aproape ascunsă de copaci pe una dintre laturi, legătura cu divinitatea devine aici ceva firesc, lăcașul păstrând o atmosferă de pace veche și așezare deplină, de care te simți cuprins imediat ce începi să îi urci scările de piatră și să pătrunzi în pridvor, iar, mai apoi, în pronaos, loc dedicat rugăciunii și reculegerii de aproape trei secole.

Casele tradiționale reprezintă principala zestre a muzeului, acestea fiind cele mai numeroase din colecție. Căsuțele acestea par cu adevărat desprinse din povești: cele mai multe au pridvor și, când le vezi, deja îți poți imagina cum se desfășura viața familiei în jurul acestora. Deși foarte modeste, am aflat de la ghidul nostru că aici locuiau adesea familii foarte numeroase, care, în ciuda faptului că

duceau o viață grea, de muncă, erau unite. În același stil miniatural era și școala, ultimul nostru obiectiv. Aceasta era formată dintr-o singură cameră, în care se aflau bănci mici de lemn, pe care ne-am așezat cât timp ghidul nostru ne-a povestit câte ceva despre locul unde ne aflam și despre viața școlarilor de pe vremuri, care, deprinși

cu muncile câmpului, se bucurau când aveau ocazia de a veni la școală.

Deși timpul nu ne-a ajuns pentru a vedea toate exponatele grandiosului muzeu, străbătut de 10 kilometri de alei, am fost pătrunsă, pe tot parcursul vizitei, de atmosfera în care muzeul își învâluie vizitatorii care descoperă arta tradițională ca pe o expresie a specificului culturii românești, pe care am avut bucuria de a o înțelege în autenticitatea sa. Astfel, atunci când ne-am îndreptat spre ieșire, deși dezamăgită de timpul care trecuse atât de repede, mi-am simțit sufletul îmbogățit și pătruns de frumusețea și autenticitatea locului unde deja îmi propuneam să revin curând.





## Acasă la Vlădeni

*Smerenia, părând a fi o autoreducere la nimic,  
este în fond o revenire a firii noastre la starea de  
fereastră a infinitului și de încăpere goală menită să  
se umple de lumina dumnezeiască.*

**Pe urmele Sfântului Preot Mărturisitor  
Dumitru Stăniloae  
21–22 octombrie 2024**

În săptămâna „Școala altfel”, elevii claselor a VII-a și a VIII-a au vizitat Casa Memorială „Dumitru Stăniloae” din Vlădeni, în Țara Bârsei, în curbura arcului carpatic. Localitatea este un sat din inima țării în care pulsează seva curată a neamului românesc pe care o regăsim și la părintele Stăniloae în simplitatea, bunul simț, blândețea, credința neclintită și chipul luminos care l-au înveșnicit în sufletele noastre.

„Eu cred că veșnicia s-a născut la sat. Aici, orice gând e mai încet, iar inima îți zvâcnește mai rar, ca și cum nu ți-ar bate în piept, ci adânc în pământ undeva.” – Lucian Blaga, *Sufletul satului*

### Ziua întâi

Dragă jurnalule,  
Astăzi am început o călătorie plină de emoție, o excursie care urma să mă poarte prin locuri încărcate de spiritualitate și de istorie. Am plecat dimineața devreme din Gara de Nord alături de colegii mei. Priveam în voie peisajele din ce în ce mai pitorești. În timp ce ne apropiam de Brașov, munții, acoperiți de o ceață ușoară, păreau să ne primească în liniștea lor. Conversațiile acopereau sunetul șinelor, iar

entuziasmul colegilor mei era molipsitor.

Odată ajunși, am pornit spre Șcheii Brașovului. Străzile erau înguste și pavate; toamna își lăsase amprenta asupra copacilor, compunând o paletă de culori de neuitat. Casele vechi mi-au creat o impresie aparte, de parcă ar fi prins viață, fiecare șoptind trecătorilor câte o poveste a timpului trecut peste ele. În jurul nostru se ridicau porți mari, tradiționale, fiecare călăuzindu-ne mut către istoriile ascunse în spatele lor. Atmosfera Brașovului vechi este pentru mine deosebită de a oricărui alt oraș al țării pe care l-am vizitat, mă transpune în vremuri de poveste.

Am ajuns la Prima Școală Românească, un loc reprezentativ pentru cultura și istoria noastră. Ghidul ne-a întâmpinat în curtea interioară, care era plină de verdeață și înconjurată de ziduri grandioase, din piatră. Locul parcă păstrează încă fiecare sunet și poveste din trecut. Gazda noastră ne-a condus într-o sală de clasă unde ne-a povestit despre începuturile învățământului românesc. Primii învățăcei au descoperit tainele scrierii și citirii în limba română, contribuind la formarea identității naționale. De asemenea, am aflat că imnul național *Deșteaptă-te, române!* a fost prima oară intonat aici, compus pe versurile poetului Andrei Mureșanu și muzica lui Anton Pann, devenind un simbol al unității, rezistenței și curajului poporului român în

momente de restriște, cum a fost Revoluția de la 1848.

Am continuat călătoria spre Vlădeni, satul natal al părintelui Dumitru Stăniloae. Am străbătut locuri pitorești ce ne-au trezit nostalgie. Satele prin care am trecut păreau aproape neschimbate de-a lungul timpului, cu case tradiționale și grădini bine îngrijite. Aerul era curat, iar liniștea din jur accentua simplitatea vieții de la sat și frumusețea naturii, care parcă prinseseră glas, chemându-ne să le descoperim.

La Casa Memorială, ce păstrează vie amintirea marelui teolog român, am fost întâmpinați de către un preot care, cu multă căldură și pasiune, ne-a povestit despre viața și opera acestui mare om, făcându-ne să înțelegem cât de profund a fost impactul său asupra ortodoxiei și culturii românești.

În perioada regimului comunist, Stăniloae a suferit și a fost chiar închis pentru convingerile sale religioase, dar asta nu i-a slăbit credința. După eliberare, și-a continuat activitatea cu la fel de multă pasiune, lăsând în urmă o moștenire teologică imensă, dar și o lecție de curaj, speranță și iubire.

Am putut vedea obiecte personale ale teologului, cărți și manuscrise de o valoare inestimabilă, dar și scrisori și fotografii care reflectă viața sa simplă, dar profund dedicată lui Dumnezeu. A fost emoționant să pășim în locul unde s-a născut, să ne imaginăm copilăria lui în acest sat liniștit și să ne gândim cum a pornit din aceste locuri modeste pentru a influența gândirea teologică la nivel mondial. Pe marginea acestei pagini de jurnal, am notat câteva întrebări și citate, care m-au făcut să reflectez asupra rolului iubirii și credinței în viețile noastre. M-am întrebat: cine am fi fără iubire?, iar răspunsul l-am primit imediat de la părintele-ghid, citându-l pe Stăniloae: „Fără iubire, am fi izolați și incompleți; iubirea este legătura noastră esențială cu ceilalți și cu Dumnezeu.”

După vizită, ne-am îndreptat spre Biserica „Sfântul Vasile cel Mare” din Vlădeni.

Preotul ne-a povestit despre legătura părintelui Stăniloae cu această biserică, unde a participat la slujbe în copilărie, întărindu-și rădăcinile spirituale. În biserică, o parte din corul școlii a interpretat câteva cântece care s-au împletit armonios cu istoria locului. Atmosfera era liniștită, iar vocile noastre răsunau în spațiul sacru, umplându-ne sufletele de emoție. Dacă ar trebui să aleg un moment distinctiv din toată această expediție, cred că ar fi acesta.



După-amiază am pornit spre locul de cazare din Poiana Mică, o localitate pitită în hotarele Brașovului. Oboseala începea să se facă simțită, conversațiile se mai domoliseră. Odată ajunși, ne-am reunit pentru o cină delicioasă, într-o atmosferă familială.

A urmat o seară de talente, unde fiecare a putut să-și exprime creativitatea. Profesorii ne-au jurizat cu atenție, iar noi ne-am întrecut în momente artistice pline de veselie. Am cântat, am dansat și ne-am relaxat. La final, ne-am retras în camere obosiți, dar fericiți și cu tolba plină de amintiri frumoase.

### Ziua a II-a

După o noapte odihnitoare, ne-am trezit devreme pentru o nouă zi de aventuri. Am coborât la micul dejun, unde zâmbetele și râsetele au apărut rapid atunci când am început să ne povestim întâmplările din

ziua precedentă. Am savurat un mic dejun consistent, știind că ne așteaptă o zi plină de activități.

Profesorii însoțitori ne pregătiseră un set de jocuri interactive. Am avut mese tematice de fizică, istorie, geografie, muzică, engleză și sport. Fiecare dintre cele trei echipe mari a fost împărțită în două subdiviziuni, astfel încât toți am putut participa, pe rând, la fiecare masă, ceea ce a făcut experiența captivantă.

Apoi am luat parte la un joc special legat de Dumitru Stăniloae. Fiecare echipă a primit câte un citat al teologului din care a ilustrat prin desen câte un cuvânt-cheie. Echipa mea a reprezentat creativ „dreptatea”. A fost un moment plin de inspirație, care ne-a ajutat să pătrundem și mai profund în învățăturile noului mărturisitor.

Atunci când activitățile din Poiana Mică au luat sfârșit, am pornit spre centrul Brașovului. În scurt timp, am ajuns la Biserica Neagră, un simbol impunător al orașului și un exemplu impresionant de arhitectură gotică, cu ferestre înalte, ogive și contraforturi masive. Aceasta a fost afectată de un incendiu în secolul al XVII-lea, de când îi este atribuit și numele, iar, în zilele noastre, găzduiește o impresionantă colecție de covoare orientale, oferind o atmosferă solemnă și rafinată. Am fost fascinată de detaliile arhitecturale și de importanța acestui monument istoric, care amintește de influențele culturale și religioase din Transilvania.

După vizita la Biserica Neagră, ne-am împărțit din nou în echipe și am primit o serie de provocări care să ne apropie și mai mult de spiritul Brașovului. Echipa mea a avut sarcina de a găsi cea mai mare poartă din Brașov prin care pot trece mașini. Am căutat printre străzile vechi, întrebând localnicii și explorând diverse zone, până când am găsit Poarta Schei, un vestigiu al fortificațiilor Brașovului, prin care am înțeles și mai bine istoria de apărare a orașului.

La întoarcere, am memorat cele mai amuzante momente ale excursiei; trenul răsună de voie bună. Deși simțeam toți cum pleoapele

ni se îngreunau din ce în ce mai tare, bucuria de a fi petrecut aceste două zile împreună ne-a ținut entuziasmul treaz până la sosire. Fiecare dintre noi a plecat acasă cu o mulțime de lucruri noi învățate prin joc, explorare și conectare la nivel sufletesc cu valorile culturale și spirituale ale țării noastre. A fost o ocazie minunată de a lega prietenii și de a ne bucura unii de alții într-un cadru diferit.

Sofia Alexandru, clasa a VIII-a B

Brașovul este, pentru mine, un loc drag și încărcat de istorie, situat într-o parte foarte frumoasă a țării noastre. Plecând cu trenul din Gara de Nord, priveam câmpurile și pădurile pe care le străbăteam, apele pe lângă care treceam și diversele orașe în care ne opream.

Ajunși la Prima Școală Românească, ne-am așezat în băncile vechi din lemn, în care au stat de-a lungul timpului atâtea generații de elevi; nu are cum să nu te cuprindă o mare emoție. Simți răspunderea pe care o ai să fii un continuator al tradiției românești. Ca elevi, datoria noastră cea mai importantă este să învățăm, să fim mândri de neamul nostru. Dacă primii elevi transilvăneni au putut, în condițiile grele de atunci, să lupte pentru păstrarea identității naționale, noi de ce n-am putea? Acolo a răsunat, pentru prima oară, în vreme de primejdie, imnul nostru național *Deșteaptă-te, române!*, ca o chemare de la strămoși către urmași de a apăra țara pe care ne-au încredințat-o și de a o dăruii întreagă celor ce vin. De asemenea, acolo am văzut prima tiparniță care a fost folosită de neobositul diacon Coresi și unde au văzut lumina tiparului numeroase texte importante în limba română, în Transilvania, texte care urmau să stea la baza limbii române literare. Lângă școală se află o semeață biserică ortodoxă, cu hramul „Sfântul Nicolae”, transmițându-ne că, pe lângă învățătură, este importantă și credința, care întregeste învățătura din școli și ne dă un imbold moral și spiritual, fără de care nu putem face nimic cu adevărat. În afara zidului ce înconjoară

biserica, precum o cetate, am zărit o statuie dedicată soldaților români ce s-au jertfit pentru întregirea țării. Am fost profund mișcat de regăsirea acestor trei valori fundamentale ale neamului nostru în același loc: Credința, Educația și Patriotismul, a căror uitare sau neglijare aduce mari daune poporului nostru.

Ne-am urcat apoi în autocar și am pornit spre Vlădeni. Înconjurat de dealuri și de codri, străbătut de râuri și pâraie, satul a fost o adevărată reductă a românismului. În scurt timp, am ajuns la casa în care a copilărit părintele Stăniloae, o căsuță simplă, clădită cu multă muncă. Tatăl părintelui a fost nevoit să muncească în străinătate pentru ca el să poată merge la studii. Fiecare cămăruță are o istorie a ei, fie că era dormitorul în care stăteau toți frații, fie că era bucătăria în care se așeza toată familia la masă. Oamenii din acele vremuri erau foarte buni gospodari și își produceau ei înșiși cele necesare traiului lor simplu. Covoarele, păturile și alte țesături din casă au fost făcute de mama părintelui care cosea haine pentru toți membrii familiei. La sat, copiii munciau de mici. Chiar dacă pământul satului nu era foarte roditor, țaranii reușeau să aibă și recolte bune prin marea lor strădanie. Am putut vedea, astfel, viața de la țară a românilor din această zonă a Transilvaniei, care aveau o mare credință în Dumnezeu și nu au cedat greutăților. Trăind sub ocupație străină, ei nu puteau să își clădească biserici trainice, din piatră, ci erau nevoiți să aibă bisericuțe din lemn. Erau considerați o națiune „tolerată”, în ciuda faptului că erau majoritari în țară. Datorită inteligenței și dorinței sale de cunoaștere, părintele Dumitru Stăniloae a mers la multe școli, ajungând, în cele din urmă, student la Facultatea de Teologie din Cernăuți. Chiar și atunci, a fost mâhnit de modul de predare, care era foarte greoi, întrebându-se cum ar putea să

le predice oamenilor din satul lui, care îl cunoșteau pe Dumnezeu din viața lor de zi cu zi. M-a impresionat noua biserică a satului, foarte mare, din piatră, clădită asemenea vechilor catedrale romane, și preotul slujitor. Am fost întâmpinați cu mare căldură de către preot și doamna preoteasă. Părintele ne-a spus povestea satului Vlădeni și m-am bucurat să văd o atât de mare pasiune pentru cunoașterea istoriei acestuia, cu atâtea informații atent alese și analizate.

După ce ne-am cazat la pensiune, a urmat Seara Prieteniei, unde cu toții ne-am putut cunoaște mai bine prin jocuri și în care ne-am bucurat de multe momente plăcute.

A doua zi, am continuat jocurile, de data aceasta cu un caracter practic, prin care am avut ocazia să colaborăm pentru a putea trece toate probele concursului. Înainte de a ne îndrepta spre gara din Brașov, ne-am plimbat prin centrul vechi al orașului. Am admirat Biserica Neagră, un monument arhitectural impresionant, clădit după modelul marilor catedrale în stil gotic din Occident, cu o istorie pe măsura frumuseții și măreției sale.

În timp ce trenul nostru se îndrepta spre București, am putut să mă gândesc la toate cele văzute în excursie. Au fost două zile foarte frumoase, în care am avut ocazia să aflăm multe lucruri noi și foarte interesante.

Ilie Nedea, clasa a VIII-a B



# Tradiția la ea acasă

## Mănăstirea Surpatele

După câteva ore bune de mers cu autocarul, am ajuns la primul obiectiv al excursiei noastre, Mănăstirea Surpatele. Acolo se afla o icoană, a Maicii Domnului făcătoare de minuni, care plânge cu lacrimi dulci și parfumate, ocrotind mănăstirea din anul 1950, de când a fost adusă aici de către o maică numită Antonia. La momentul în care am vizitat mănăstirea, ne-a impresionat ordinea și liniștea care domneau acolo, precum și florile îngrijite cu multă atenție de către măicuțe. Una dintre aceste măicuțe ne-a povestit foarte frumos despre istoria mănăstirii care datează din secolul al XVI-lea, fiind reconstruită din zid, de către doamna Maria Brâncoveanu și apoi repictată de zugravul Gheorghe Gherontie din Hurezi. Ne-au rămas întipărite în memorie catapeteasma frumos sculptată în lemn și o Evanghelie îmbrăcată cu argint poleit, dăruită de Constantin Brâncoveanu.

## Mănăstirea Hurezi

De cum am intrat în localitatea în care se află mănăstirea, într-o frumoasă zi de toamnă, am descoperit că personajul central aici a fost și este Constantin Brâncoveanu, numele lui regăsindu-se pe frontispiciul liceului, pe postamentul statuii și ca hram al mănăstirii Hurezi.

Această mănăstire datează din secolul al XVII-lea și este cea mai cunoscută ctitorie a domnitorului Constantin Brâncoveanu, fiind situată la poalele Munților Căpățâni, în zona cunoscută sub denumirea de „Oltenia de sub munte”. În cadrul mănăstirii Hurezi am admirat grădinile cu flori și am observat că mănăstirea este foarte bine păstrată și îngrijită, fiind un loc liniștitor pentru suflet, cu o istorie frumoasă în spate. Înainte de a pleca, ne-am închinat la icoane și am scris pomelnice.



## Mănăstirea și peștera Polovragi

Mănăstirea Polovragi are o vârstă impresionantă, de peste 500 de ani. A fost menționată prima dată într-un document scris pe vremea lui Basarab cel Tânăr, fiind situată la intrarea în Cheile Oltețului. Pădurile, aerul și apa, precum și obștea mănăstirii, liniștea și pacea locului fac din această mănăstire un loc primitiv. Domnul profesor de religie ne-a povestit despre picturile și icoanele executate pe lemn și sticlă de mare valoare artistică ale acestei mănăstiri.

Pătrunzând printr-o poartă din incinta mănăstirii, puteai vizita biserica, bolnița „Sfântul Nicolae”, ctitorie a egumenului Lavrentie.

Am vizitat apoi peștera Polovragi, cunoscută și sub numele de „Peștera lui Zamolxe”, situată în Cheile Oltețului, cu un traseu subteran spectaculos și ușor de parcurs. Domnul ghid ne-a spus că este a cincea cea mai mare peșteră din România, având desene pe pereți, mulți lilieci și ochiuri de apă rupestre. Cercetările arheologice au arătat că exista pe vremuri o așezare dacică acolo.

Sergiu Matei, clasa a VI-a



## Parcul de aventură

Când am ajuns în parc, printre copaci, am simțit mirosul frunzelor uscate și am devenit și mai nerăbdători să începem să parcurgem traseele. Domnii instructori ne-au echipat, ne-au instruit și am pornit spre punctul de plecare. Traseele aveau și porțiuni dificile, dar la acestea am fost înconjurați de copiii și profesorii de jos, care îți dădeau noi speranțe că vei termina tot traseul. Principala atracție a fost, însă, traseul cu tiroliene. Toți copiii îl lăsaseră la urmă, așa că se făcuse coadă. Prima tiroliană era peste o prăpastie adâncă, acoperită cu troiene de frunze. Celelalte nu au mai fost așa de provocatoare, dar tot simțeau acel fior, ca și când ai zbura. Tuturor ni s-a părut cel mai inedit eveniment al zilei!

## Atelierul de olărit

Prima oprire am făcut-o în „Orașul ceramicii” – Horezu. Așezarea a fost atestată documentar într-un hrisov aparținând domnitorului Vlad Călugărul, din anul 1487, care pomenea de satul Hurez; numele provine de la *huhurez*, o pasăre nocturnă asemănătoare bufniței. Simbolul acestei localități este cocoșul care vestește un nou început, o nouă zi. Obiectele ceramice de la Horezu sunt recunoscute pentru culorile vii și diversitatea formelor și modelelor.

Aici, într-un atelier de ceramică, am

văzut cum ies, din roata olarului, măiestrele vase de Horezu. După aceea am făcut câte un vas de lut pe care l-am luat acasă ca amintire. Pare un loc unde timpul s-a oprit și unde mai poți descoperi frumusețea simplă a lucrurilor făcute cu mâna. Ceramica de Horezu rămâne o mărturie a talentului și a creativității oamenilor locului.

## Muzeul Satului Vâlcean, Comuna Bujoreni

La Muzeul Satului Vâlcean, un muzeu etnografic în aer liber aflat pe Valea Oltului, am văzut școala primară, casele, hanul, cula și biserica, așa cum erau acestea acum peste 100 de ani. Când am ajuns noi, soarele era sus pe cer, așa că ne-am scos gecile și am pășit curioși pe *ulițele* muzeului. Am fost întâmpinați de o doamnă care ne-a condus în prima școală a satului. Ne-am așezat în bănci și am ascultat uluiți ce ni s-a povestit. Ne-am minunat de simplitatea vremurilor trecute și de felul în care copiii acelor ani aveau cu totul alte activități – își ajutau părinții la treburile gospodăriei. Pe mine m-a impresionat simplitatea și ingeniozitatea oamenilor de atunci. Cred cu tărie că acesta a fost de departe cel mai educativ obiectiv vizitat, deoarece ar trebui să îi avem ca modele pe înaintașii noștri.

Maxim Demetrescu, clasa a VI-a



# De ziua Sfântului Neagoe Basarab

**M**aestrul și ucenicul sunt împreună pe calea devenirii: amândoi se zidesc și se făuresc pe interior și pe exterior, privindu-se și armonizându-se, oglindă și oglindire, devenire și îndumnezeire.

„Devin ceea ce privesc”, spune Sfântul Macarie Egipteanul. Privim activ portretul în icoană al mentorului și căutăm să ne asemănăm lui; așijderea este pentru colectivul clasei a IV-a A Sfântul Neagoe Basarab.

Sfântul este următor al lui Hristos, iar creștinul care caută plinirea acestui model de sfințenie urmează și el lui Hristos prin sfinții Lui.

Copiii îl urmează pe marele Voievod prin scrierile sale, prin cronici și mărturii, printre monumentele și zidurile unice în lume, căci a fost o personalitate istorică ce nu a ținut lumina sub obroc, ci a lăsat-o să se reverse, cu prisos, în lume. Dar voievodul este sfânt, iar sfințenia se găsește cu predilecție în intimitatea misticului, în rugăciune și taină: în imnul-acatist și în Dumnezeiasca Liturghie. În cele ce urmează am cules, dintre roadele Duhului, mărturii ale copiilor din momentele de taină cu marele iubitor de pace Neagoe, ce pot fi împărtășite prin scris, precum urmează.

Teodor-Mihail Gavrilă, profesor învățător

În paraclis, eu am simțit în primul rând iubire și după aceea mi-am dat seama cât de multe greșeli fac eu și cât de puține fac sfinții. Îmi doresc să fac mai puține, dar nu știu cum.

Anastasia Moise

Am simțit că Sfântul Neagoe Basarab chiar ne ascultă. Am mai simțit că Sfântul Neagoe Basarab era acolo cu noi în încăpere și se ruga cu noi, dar ne și asculta.

Ecaterina Matei



Ecaterina Matei, clasa a IV-a

Atunci când am fost în paraclis, momentul m-a făcut să mă gândesc la familie și la prieteni, la viața Sfântului Neagoe Basarab. Ascultând, mă gândeam la viața sfântă a lui și dacă aș putea să fiu la fel de bună și de sfântă ca el. Nu-mi pot răspunde la această întrebare (încă).

Smaranda-Maria Iacob

Mie, în această oră petrecută cu clasa mea în cinstea Sfântului Neagoe Basarab, mintea mi-a zburat la familia mea mai întâi, iar apoi la toate zilele de sărbătoare în care am fost la biserică cu clasa. M-am simțit foarte bine.

Nectararia Achimescu

În această oră petrecută împreună pentru Sfântul Neagoe Basarab am simțit multă bucurie, spunând acatistul și rugăciunile. Am simțit cum îmi bătea inima, voind să iasă afară. Nu mi-a plăcut că nu am făcut Sfânta Liturghie, dar a fost o oră plină de evlavie și de credință.

Ștefan Boboc

Eu am simțit fericire și bucurie pentru Sfântul Neagoe Basarab. Sunt sigur că și el s-a bucurat. Eu îmi imaginam ce se citea.

Carol-Ioan Vladu

# Pe făgașul tradițiilor

**„D**eși restrânsă, opera lui Ion Creangă formează un adevărat ciclu rapsodic țărănesc. În versiune nouă, pentru adulți, Creangă a știut să fixeze climatul de poveste populară, al cărei lexic l-a rafinat, păstrându-l aspru în sunet; a ajuns să-i rotunjească arta compunerii, menținând-o totuși naivă; a dat fabulei străvechi valoare literară cultă, fără să-i usuce frăgezimile; cu virtute proprie, a sporit linia unor neînsemnate fapte școlarești, până la dimensiunea uriașă a datinei și a miturilor; a făcut, în sfârșit, opera de Homer al țăranimii românești.” – Vladimir Streinu

Valoarea literară a *Amintirilor din copilărie* nu mai are nevoie de precizări de rezervă, dar, dincolo de aceasta, opera lui Creangă este și un important izvor istoric și etnografic. Scrise în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, *Amintirile...* ilustrează tablouri autentice din lumea tradițională a satului, dincolo de întâmplările pline de haz puse pe seama eroului humuleștean.

## Hora

„Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătâi, ci sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învăța și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile.”

În *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă evocă cu farmec tradițiile și obiceiurile satului moldovenesc, iar hora, dansul popular strâns legate de viața comunității ocupă un loc



important în acest tablou. Creangă prezintă hora ca un moment central al vieții, de sărbătoare, în care întreaga comunitate se reunește, exprimându-și energia, bucuria și apartenența. În descrierea sa, hora este mai mult decât un simplu dans; ea simbolizează coeziunea socială și armonia dintre săteni. Flăcăii din sat abia se legănau în joc, iar hora se învăța încet, într-un ritm care reflecta atât măiestria dansatorilor, cât și respectul pentru tradiție. Fetele, la rândul lor, nu așteptau să fie invitate, ci, cu o dezinvoltură specifică vieții rurale, se alăturau dansului din proprie inițiativă. Acest gest, de a desprinde mâinile a doi flăcăi pentru a intra în horă, arată simplitatea și naturalețea interacțiunilor dintre tineri, unde buna-cuviință și buna dispoziție erau esențiale.

Așa cum este ilustrată în textul lui Creangă, hora se desfășura adesea în mijlocul satului, pe ulițele largi sau în apropierea bisericii, locuri care erau centre ale vieții comunitare. Prin dans, oamenii din Humulești își manifestau identitatea colectivă, iar acest obicei devenea un prilej de socializare și de legături între familii. În plus, hora juca un rol important și în viața tinerilor, fiind momentul în care flăcăii și fetele aveau ocazia să se observe, să interacționeze și, eventual, să își formeze viitoare familii.

De asemenea, dansul colectiv reprezintă o formă de egalitate socială: fie că erai tânăr sau bătrân, fie că veneai dintr-o familie mai bogată sau mai modestă, în hora satului erai la fel de binevenit. Această egalitate subliniază caracterul unitar al comunității, în care fiecare contribuia la menținerea tradițiilor și a legăturilor sociale.

Astăzi, deși hora nu mai are aceleași funcții sociale ca în trecut, ea continuă să fie o parte importantă a folclorului românesc. Deși dansul colectiv nu mai este o parte esențială a vieții de zi cu zi în satele moderne, el rămâne prezent la ocazii speciale, cum ar fi nunțile, festivalurile sau sărbătorile de iarnă. În aceste contexte, hora este mai mult o modalitate de a păstra vii tradițiile strămoșești și de a menține un contact cu rădăcinile culturale.

Totodată, în orașe, festivalurile de dansuri populare sau evenimentele culturale aduc din nou în prim-plan hora ca simbol al identității naționale. Astfel, chiar dacă rolul său s-a schimbat, hora rămâne un dans care unește oamenii, oferindu-le un sentiment de apartenență și continuitate cu trecutul.

**Simona Minciu, profesor de limba și literatura română**

## Sărbătoarea Nașterii Domnului

Mai ales la sat, sărbătoarea Crăciunului este foarte importantă fiindcă, în esență, este o celebrare a bucuriei – Nașterea Domnului, care avea și are darul de a aduce oamenii împreună. Sătenii se întâlneau pentru planificarea și săvârșirea diverselor activități care aveau rolul de a pregăti sărbătoarea, dar și pentru a marca reuniunea comunității la biserică, împărțind bucate festive, după lungul post.

La Crăciun, porcul îngrășat pe parcursul anului era tăiat, învelit cu paie și pârlit pentru ca ulterior să poată fi pregătite bucatele alese de către gospodinele moldovence. Ignatul era un prilej de bucurie pentru copii, aceștia urcându-se pe porc spre amuzamentul familiei. Părinții aveau să le dea beșica porcului, care, după ce se

usca, era umplută cu grăunțe și era foarte bună de folosit mai târziu, la colindat, pentru acompanierea colindătorilor. Când era zornăită sau scuturată, scotea un sunet asurzitor. Pe atunci, copiilor le plăcea foarte mult să colinde. Colindatul era o formă de conexiune socială, copiii transmițând bucuria Nașterii Domnului. Cei colindați îi răsplăteau pe copilași cu daruri, colaci și fructe,

bucurându-se de vestirea mării sărbători.

Slujba de la biserică reprezenta punctul culminant al acestor pregătiri. Oamenii ascultau cu evlavie slujba, fiind încercați de sentimente înălțătoare. Apoi, mergeau la casele lor, stând unii cu ceilalți, în jurul focului și bucurându-se. Întreaga natură se bucura împreună cu omul la această sărbătoare.

În zilele noastre Crăciunul și-a păstrat rolul de a aduce oamenii împreună, oferindu-le bucurie. Oamenii se reunesc de Crăciun, împărțind daruri și veselindu-se

la această mare sărbătoare. Crăciunul este simbolul speranței: așa cum în mijlocul iernii se naște Hristos, așa și noi putem, de Crăciun, să devenim mai buni și mai înțelecători.

**Ioan Chicioroagă, clasa a VII-a**

## Șezătoarea

Șezătoarea este o tradiție plină de căldură și încântare, la care femeile din comunitate se adunau să lucreze cu hârnicie împreună. Aici, fiecare fir de lână devine o poveste, iar fiecare melodie cântată aduce aminte de rădăcinile noastre. Acest obicei avea loc în serile lungi de iarnă când afară era ger și în casă era cald și primitor. În acest spațiu se legau prietenii profunde, iar dragostea pentru tradiții străvechi se transmitea din generație

în generație, creând o legătură strânsă între bunici și nepoți. Creangă prezintă șezătoarea ca pe un loc unde tinerii învață meșteșuguri folositoare și unde adulții, obosiți după o zi de muncă la câmp și de îngrijit gospodăria, se odihnesc înconjurați de povești, fiecare lucrând la fusul său.

Chiar dacă tehnologia a schimbat mult obiceiurile, în zilele noastre se organizează ateliere, festivaluri și târguri cu muzică, dans și mâncare tradițională, care ajută la menținerea legăturilor dintre noi și strămoșii noștri. Bunicile își împărtășesc povești din tinerețea lor și spun basme de mult uitate cu zmei, Feți-Frumoși și Ilene Cosânzene. Fiecare poveste este ca o bijuterie, plină de învățăminte și amintiri prețioase.

Astfel, învățăm unii de la alții și păstrăm tradițiile vii, ca un legământ de dragoste între generații și fiecare șezătoare devine o călătorie în timp. Fiecare zâmbet, fiecare melodie cântată și fiecare poveste împărtășită transformă șezătoarea într-un moment de neuitat. Este un loc unde inimile noastre bat la unison, iar amintirile din trecut se împletesc cu visurile noastre de viitor.

**Anastasia Paloș, clasa a VII-a**

## Datina hramului

Alături de multe sărbători și tradiții din satul Humulești amintite de Ion Creangă în opera *Amintiri din copilărie*, acesta formulează și câteva impresii despre datina hramului. Scriitorul încadrează evenimentul într-un tablou ce surprinde cu exactitate atât modul de desfășurare al sărbătorii, cât și sentimentele trezite de aceasta. Hramul presupune cinstirea sfântului ocrotitor al bisericii clădite în inima unei comunități.

Hramul, prin valorile pe care le împărtășește, unește comunitatea satului în biserică. Într-un astfel de mediu încântător, credincioșii, ghidați de o solemnitate unică,

dar și de o pace tainică, au prilejul de a stabili legături între ei și de a forma o comunitate unită și îndreptată spre iubire.

„Și dascăli, și popi, și vlădici, și de tot soiul de oameni, din toate părțile, se adunau la hramul bisericii din Humulești, și toți ieșau mulțumiți.”

După participarea la slujba emoționantă, credincioșii organizau o agapă în curtea bisericii. Sătenii aduceau bucate de acasă și le împărțeau frățește cu semenii.

Ion Creangă povestește că masa de hram era îmbelșugată și că fiecare sătean ce poposea la biserică se întorcea acasă cu merinde în plus. Locuitorii se arătau veseli și mulțumiți, iar uneori mai ospătau și pe la casele vecine.

Mama lui Creangă era bucuroasă de fiecare dată când credincioșii se opreau în pragul locuinței ei pentru a se înfrupta din bucatele preparate de aceasta. Femeia socotea milostenia sa pomană adusă ei înseși pentru când nu va mai fi: „mai bine să-mi dau eu cu mâna mea.”

În cadrul sărbătorii, întrunirile religioase și praznicele bogate dezvăluie existența comuniunii dintre săteni, dar și simplitatea și bunătatea oamenilor de la sat. Rolul hramului este de a strânge creștinii laolaltă și de a-i determina să se apropie unul de celălalt. Procedând astfel, credincioșii învață să fie mai buni și mai milostivi cu persoanele ce îi înconjoară.

Legăturile solide făurite de comunitatea creștină au menținut datina hramului și i-au determinat pe urmași să nu dea uitării obiceiul.

În zilele noastre, hramul se desfășoară după același tipar: creștinii participă la Sfânta Liturghie, apoi gustă mâncarea pregătită cu drag pentru toți cei adunați. În timp, semnificația sărbătorii nu și-a pierdut sensul, dimpotrivă, pentru creștinii din zilele



noastre, sărbătoarea hramului devine o oază într-o societate care tinde să piardă esența tradițiilor. Hramul rămâne un obicei la care oamenii participă cu dorința de a aduce cinstire sfinților, dar și pentru a se bucura în comuniune cu semenii.

**Mihail Moise, clasa a VIII-a**

### Târgul de la Fălticeni

În *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă reține plăcerile vieții simple, cu zburdălniciile și năzdrăvăniile specifice copilăriei. Mama sa, Smaranda, preocupată fiind de treburile zilnice și de marfa ce trebuia pregătită pentru târgul de la Fălticeni, îl roagă cu blândețe pe Nică să o ajute, arătându-i în acest fel că are încredere în el. În acele vremuri, femeile purtau pe umeri povara întregii gospodării. Ele se ocupau cu torsul, cusutul și multe altele, care acum și-au pierdut valoarea sau utilitatea. Smaranda trebuia să scoată sumanele din stative, să le nividească, să legea copilul, să gătească, la care se adăugau multe alte îndatoriri. Ion Creangă nu uită să ne amintească despre importanța târgului de la Fălticeni, unde oamenii se întâlneau pentru a face negoț, unde luau naștere relații sau tovărășii noi și unde veștile zburau din grai în grai. În text, se scoate în evidență iscusința lui Nică în ceea ce privește cusutul și sărăduitul sumanelor. Autorul menționează că se întrecea la tors cu cele mai pricepute fete, iar Măriuca Săvucului – de care îi era drag – îl poreclea din această pricină, însă pe el nu-l afecta, ceea ce reflectă inocența

gândurilor copilăriei. Deși lucrul de mână îi plăcea, vremea de afară îl îmbia să iasă la scăldat, fapt care demonstrează lipsa sa de griji, negândindu-se la supărarea pe care i-o va provoca mamei. Nică, așa

cum este ilustrat în text, își trăiește copilăria cu jocuri, cântece și mult timp petrecut în natură, asemenea tuturor copiilor: „așa eram eu la vârsta cea fericită, și așa cred că erau toți copiii, de când e lumea asta și pământul, măcar să zică cine ce-a zice.” Lecturând opera lui Creangă, putem realiza diferențele dintre viața cotidiană din acele timpuri și viața pe care o trăim astăzi. De asemenea, copiii aveau un mod special de a se distra și de a petrece timp împreună, luând astfel contact cu natura. Ei mergeau deseori la scăldat, loc unde se răcoreau și se jucau.

*Știa, vezi bine, Soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe și mari minunății, alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea ușei; închea apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul sau păretele, sau vrul lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!”, și îndată-mi trecea durerea...*

Cu toate că astăzi copiii nu mai petrec atât de mult timp în aer liber, există locuri în care se pot bucura de beneficiile naturii: rezervațiile naturale, parcurile tematice, parcurile acvatice și parcurile cu locuri de joacă. Astfel, cu toate că sunt multe diferențe între perioada lui Creangă și societatea actuală, putem afirma că vremurile se schimbă, însă oamenii, natura și bucuriile care se găsesc în lucrurile simple rămân aceleași.

**Natalia Cherciu, clasa a VII-a**

### Obiceiuri de iarnă

*Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vreo câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul, căci eram și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului Vasile toată ziua am stat pe capul tatei, să-mi facă și mie un buhaiu ori, de nu, batăr un harapnic. Doamne, ce harapnic*



*ț-oi da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea! Vrei să te bușească cei handralăi prin omăt? Acuș te descâlț!*

Ion Creangă aprecia sărbătoarea Nașterii Domnului în mod deosebit datorită tradițiilor frumoase din Humulești, dar și grație bucatelor alese care îndestulau mesele. Crăciunul începe cu post, care ne pregătește pentru sfințenia acestei sărbători.

În Moldova, oamenii obișnuiesc să-și ornameze casa cu diverse plante aromatice, precum busuioc, bumbușor sau maghiran. Tradiția din bătrâni spune că aceste plante aduc prosperitatea și norocul în locuințele astfel împodobite. O altă tradiție de Crăciun originară din Moldova ar fi mersul cu icoana. Preotul satului vizitează fiecare casă înainte de Crăciun, având cu el icoana Nașterii Domnului, pentru a sfinți locurile și a binecuvânta gospodăriile, astfel harul lui Dumnezeu pătrunde în fiecare casă colindată de părinte. În ceea ce privește tradițiile culinare, gospodinele pregătesc cu ocazia acestei sărbători crăciunei, cozonaci și, în unele locuri, scutecelele Domnului. Crăciuneii sunt un fel de prăjiturile care au forma unui infinit neînchis. Acest obicei include și atingerea fiecărui pom din livadă cu mâinile acoperite de aluat, luând astfel naștere în sufletele oamenilor speranța la un an roditor. Crăciuneii sunt dăruți colindătorilor sau sunt puși lângă icoane.

Colindatul este, fără îndoială, unul dintre cele mai apreciate obiceiuri de Crăciun. În regiunea moldovenească, fetele nu merg la colindat, însă învață colinde și unele cântece bisericești, spre a slăvi această sărbătoare ce reprezintă Nașterea Mântuitorului Lumii.

În aceste locuri, copiii obișnuiesc a merge și cu capra. Colindul cu capra durează de la Crăciun până la Anul Nou, dar depinde

și de zonă. Această tradiție este un fel de piesă de teatru, ce ilustrează în satiră anumite vicii ale comunității. Scenariul este următorul: băieții critică cu strigături viciile, capra se îmbolnăvește, este chemat doctorul pentru a o vindeca, apoi este dusă la iarmaroc sau târg spre a fi vândută. De obicei, adolescenții sau flăcăii satului practică acest joc. Pentru a confecționa o capră, se cioplește un lemn scurt în formă de cap, se învelește cu hârtie roșie, peste care se pune o altă hârtie, neagră, mărunț tăiată și încrețită. Ulterior, se lipește o piele subțire cu păr pe ea.

Iată cum toate aceste tradiții păstrează farmecul și autenticitatea moldovenească. În această perioadă a anului, la mai toate casele din țara noastră găsim bună rânduială și farmecul acestei sărbători binecuvântate.

**Tudor Matei, clasa VII-a**

### Ajunul Crăciunului și al Bobotezei

*Și, când veneau cele două ajunuri, câte treizeci-patruzeci de băieți fugeau înaintea popii, de rupeam omătul de la o casă la alta, și la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa de clocotea satul.*

Ion Creangă zugrăvește, cu umor și nostalgie, obiceiurile specifice Ajunului Crăciunului și Bobotezei, înfățișându-i pe băieții satului cum îl însoțesc pe preot în urările rituale. Când venea Crăciunul, băieții „nechezau ca mânzii” de entuziasm, iar la Bobotează se auzea „chiraleisa de clocotea satul”, descriere care redă vivacitatea și bucuria copilăriei trăite în satul românesc, unde participarea la ritualuri devenea o adevărată aventură.

Creangă subliniază cum cei mici își așteptau, cu nerăbdare, rândul de a-l însoți pe preotul în Ajunuri. Ei erau „mânzii popii”, nume ce arată apropierea lor de tradițiile religioase și de comunitatea satului. În



acest context, copiii nu doar că primeau binecuvântări, ci erau considerați o parte importantă a obiceiurilor. Ritualul era un moment de comuniune între săteni și prilejul perfect pentru ca gazdele să-și arate generozitatea, întâmpinând copiii cu bucate speciale, precum „bob fiert, găluște, turte cu julfă și vărzare”. Aceste bucate tradiționale aduceau în jurul mesei atât preotul, cât și copiii satului, care își manifestau entuziasmul printr-o „tăbăceală” asupra mesei, încât uneori aceasta era răsturnată din pricina aglomerației. Chiar și atunci când lucrurile scăpau de sub control, preotul le răspundea băieților cu blândețe, spunând că „mai multă băgare de seamă nu strică”.

Astfel, Creangă ilustrează cum sărbătorile religioase erau și momente de unitate, în care credința, bucuria și generozitatea se împleteau, învățând copiii să aprecieze simbolurile creștine și să adere la valorile comunității. În trecut, această tradiție era mai mult decât un simplu obicei – era, cu adevărat, o lecție despre credință, generozitate și apartenență.

Astăzi, deși aceste obiceiuri au suferit schimbări, ritualul de a merge cu colindul în Ajunuri sau de a participa la slujbele de Bobotează păstrează o parte din vechea tradiție a comunității, iar copiii, asemenea „mânzilor popii” de altădată, își exprimă bucuria prin cântec și urare. Prin aceste gesturi, oamenii mențin vie legătura cu tradițiile și cu Dumnezeu, colindatul fiind o manifestare a credinței care aduce familiile împreună și reafirmă valorile creștine transmise de generații.

**Sofia Alexandru, clasa a VIII-a**

## Șezătoare

„Nu ședea, că-ți șede norocul!”

Astăzi, privim tradiția ca pe ceva îndepărtat, înghețat, însă atunci tradiția era vie. Cântecele, doina, basmul, toate acestea erau vii, transmise din generație în generație pe cale orală. Șezătoarea ocupa un rol important în viața satului, întrucât oamenii îmbinau lucrul cu plăcutul. Activitatea aduna în acest fel comunitatea la un moment de odihnă și bucurie.

În *Amintiri din copilărie*, Ion Creangă descrie cu încântare acest moment al adunării, luându-se la întrecere cu fetele mari când era vorba de tors. În Humulești, atât fetele, cât și băieții învățau meșteșugurile croirii și decorării hainelor lor.

Așadar, șezătoarea este o taină a satului, un moment de tihnă a comunității, în care se împărtășesc doine, basme, se învață meșteșugul și se păstrează tradiția. În ziua de astăzi, nu mai avem aceeași posibilitate de a „dezgheța” tradiția și de a relua meșteșugurile și tainele poporului, însă putem și avem responsabilitatea de a le conserva în starea în care ne-au fost dăruite de bunicii noștri, de străbunici și de părinți și de a le oferi generației următoare, pentru a nu uita cine suntem, pentru a nu ne uita rădăcinile, precum afirma omul de cultură Nicolae Iorga: „Un popor care nu își cunoaște istoria este ca un copil care nu își cunoaște părinții.”



## La Via Domnului!

Catinca Șoimulescu, clasa a VIII-a

**N**u știi oameni care să cuprindă culesul de vie în agendele lor ocupate.

Primind astfel invitația la cules de struguri la Via Domnului, ne-am lăsat furați de soarele sfios și portocaliu al dimineții, ne-am întins privirile pe lungimea șirurilor de vie ordonate pe dealuri, ne-am mănjit mâinile de suc lipicios al strugurilor îmbăiați în rouă și ne-am alergat prin rândurile nesfârșite ale viei.

Mirosul ierbii înmuiate în razele calde, vântul ce dădea târcoale dealurilor, frunzele galbene ale viței ce se pregăteau de venirea toamnei, toate acestea mă aduc în via de la țară a străbunicii mele. Timp de mai bine de un secol, ai noștri s-au adunat în fiecare toamnă să culeagă rodul viei. Via aceasta a hrănit generații, a oferit copiilor un loc de joacă ferit de soarele puternic al verii și, cel mai important, a adunat familia în fiecare an. Nu dulceața strugurilor și nici tăria vinului îi îndemneau să se adune toamna, când soarele era încă molcom și blajin, ci bucuria revederii, dorul de acasă și de veșnicie.

Oricâte mlădițe s-ar miji din coaja noduroasă a viței bătrâne, strugurii vor mirosi la fel, a dulce și a soare, frunzele se vor bate în același vânt, iar vinul va spune aceleași povești, pentru că vița aceasta este străbătută

de aceeași sevă și-i potopită de aceleași binecuvântări.

Îmi vin în minte chipurile bunicii, străbunicii și stră-străbunicii mele; sunt cinci generații de femei care au cules rodul viei noastre, care i-au legat an de an mlădițele cu fâșii de bumbac și au răscolit sub sapă pământul la rădăcina ei. Blânde, harnice, dăruind bucurie, legănând prunci, femeile din vița noastră au fost mai presus de toate puternice și demne, și-au purtat cu credință și necazul, și bucuria, fără să înceteze vreodată să dea rod bun.

Greu am băgat de seamă ce repede trece timpul în Via Domnului, cu soarele încă timid, ca un martor neclintit al fericirii, strângând găleți pline cu boabe purpurii și rotunde.

Seara ne-a adus împreună obosiți și îmbogățiți.

Via este omenirea, formată din butuci puternici, modele străvechi, și mlădițe, fie mai groase sau mai firave, crescând din model, din cultură, din testamentul celor dinaintea lor.

„Doamne, caută din cer și vezi și cercetează via aceasta pe care a sădit-o dreapta Ta și o desăvârșește pe ea”

Psalmul 79



*Poveste – da' eu nu –s  
de pe când poveștile –  
eu sunt de mai încoace*

Maria Panait,  
clasa a X-a

Casa Capșa strălucește chiar și pe întuneric, cu literele ei galbene și acoperișul argintiu, acolo unde Calea Victoriei și strada Edgar Quinet se întâlnesc. Ajung în prag și nu îmi dau seama cât de multe s-au întâmplat între acești pereți și câte au auzit ei, dar mă cuprinde un sentiment ce gâdilă, parcă ceva din mine simte toată viața care a curs aici. Loc de întâlnire pentru oficialități, ambasadori, oameni de cultură, furnizor regal în perioada interbelică și scenă încărcată de dramatism, Casa Capșa a fost printre ultimele locuri în care Mihai Eminescu a fost văzut. E noapte și urc scările spre Salonul Albastru, unde organizăm Balul Bobocilor de anul acesta. Aud deja muzică, dar, dacă mă uit peste umăr, îl văd pe Mihai Eminescu, cu ziarul *Timpul* sub braț, plin de viață și idei, căutând o ureche care să îl asculte, în învălmășeala de oameni care nu îi mai sunt prieteni, odată ce ies pe ușile frumoase. Aș vrea să îi spun ceva, să vină la noi, pentru că suntem veseli și țesem un basm, dar nu îndrăznesc.

Șase chitare și o vioară, aliniată lângă un perete care a absorbit cele mai

frumoase șoapte ale secolului trecut și care acum primește cu ecou râsul și muzica noastră, tremură pe vibrația unei melodii, cu emoția așteptării mâinilor tinere ce le vor atinge corzile. Sala în care ne-am adunat să îi întâmpinăm pe bobocii acestui an este trezită din căruntețea ei mascată de fațada luminoasă. Dacă am ieși din sală și am coborî pe scările blând răsucite în marmură, încă am auzi ecoul tinereții lor, al liceenilor ce s-au adunat în această seară aici, pentru Balul Bobocilor. L-am auzi chiar și de mai departe, iar Eminescu și alții, îndrăgostiți de viață la unison, toți cei ce poposeau aici, îl aud, lipindu-și urechile de zidurile groase, de la mesele unde obișnuiau fiecare să stea. Probabil încă se mai așază uneori aici, ca să vadă ce mai fac tinerii și copiii acum.

*Apoi poveste, poveste, Dumnezeu la noi sosește*, cum ar fi început Mihai Eminescu un basm, am văzut și noi, și a participat fiecare cu ce a putut. Momentele ce marchează fără greș astfel de evenimente organizate de liceul nostru nu s-au lăsat mult așteptate nici acum. Elevii de liceu au creat un moment artistic de dans și pantomimă. Fiecare și-a amintit

B  
A  
L  
U  
L



B  
O  
B  
O  
C  
I  
L  
O  
R



2  
0  
2  
4





un basm pe care poate l-a auzit undeva când era mic sau poate l-a citit într-o carte prea mare pentru brațele lui de școlar care învăța să citească, iar ritmul bun al drumului printre râuri, munți și văi i-a rămas întipărit în amintire și îl leagă acum într-un dans menit să aducă ploaia. Sunt toți frumoși, ca merele coapte ale împăratului, dar zâmbetul larg le e cel mai frumos costum, îi face să strălucească, precum spune povestea. Momentele artistice continuă cu melodii ce parcă se aud dintre două văi pe care nu a călcat picior de om până acum. Cei șase liceeni, fiecare purtând o chitară și un zâmbet, cântă pe rând despre castele, păduri, munți și cabane, dar mai ales despre iubire. Desigur, ultimul moment pregătit vine ca o surpriză, suntem invitați să dansăm ciuleandra, iar strigătul ei și cântecul așezat, dulce al viorii reverberează în Casa



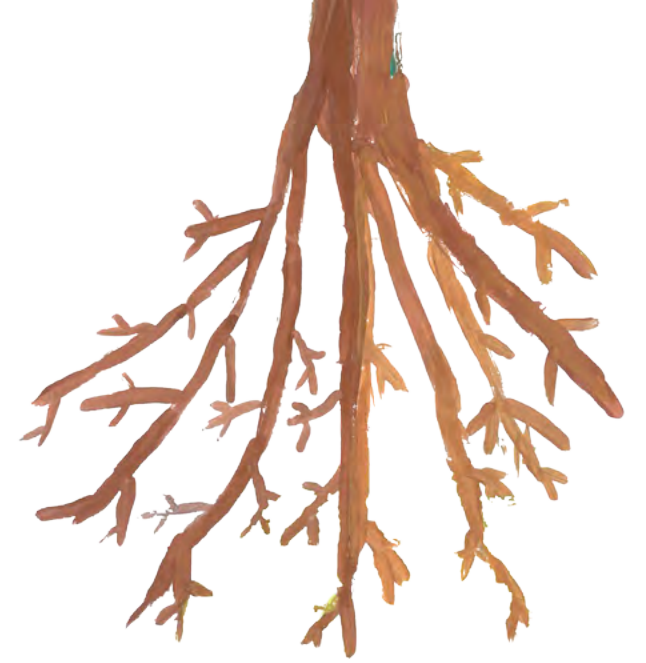
# LT STI

Capșa și în sufletul publicului, dar mai ales al dansatorilor, în timp ce ecoul pașilor lor se pierde undeva într-un ungher, unde s-a pierdut și praful pașilor tuturor celor care au trecut pe aici înaintea noastră.

Câte povești s-au spus în seara aceasta, prin vorbe, dans și cântec! Suntem cu toții personajele unui basm frumos, în această seară, și știm cu toții că toate basmele au cuvânt lung ce tot merge înainte, ca un fir fermecat ce se deșiră din vorbele celui ce povestește peste mări și țări, peste râuri și munți. Și, când a auzit firul poveștii că ne-am întâlnit noi, elevii de liceu și profesorii noștri, la Casa Capșa, a poposit și el și a dansat cu noi, iar când a simțit că se apropie finalul s-a legat de o ușă și nu a mai vrut să ne lase să plecăm. Noi am crezut că este de vină muzica ce ne prinsese în mrejele ei sau voia bună ce cuprinsese pe toată lumea, dar, când m-am uitat mai bine, am văzut că era de fapt basmul ce nu mai voia să se încheie, cu firul său care n-a mai vrut să încalce pe șă.

## Legenda celor trei copaci

Teodora Fîciu, clasa a VI-a



Cartea *Legenda celor trei copaci* mi-a stârnit curiozitatea, mai întâi prin înfățișarea ei, prin imaginile viu colorate.

Anca Stanciu repovestește în această carte legenda, îmbinând subtil realitatea cu imaginația copilărească, atrăgând copiii de toate vârstele atât prin șirul captivant și delicat al poveștii, cât și prin frumoasele ilustrații realizate de Diana Margareta Cepleanu.

Cititorul alunecă din prezent spre lumea minunată a trecutului: „Se făcea că pe culmea unui deal se înălțau trei copaci falnici.” Fiecare dintre ei are câte un vis mareț de a deveni cufăr încrustat cu pietre scumpe, corabie pentru împărății lumii, respectiv de a atinge cerul cu fruntea: „Eu nu caut nici bogăție, nici putere, ci pe cele mai presus de-acestea le doresc.”

Deși, citind cartea, dorințele celor trei copaci mi se păreau prea îndrăznețe și nerealiste, totuși ei ajung să aibă un rol important în viața Mântuitorului. Toți trec prin neazuri, smerindu-se, pentru ca apoi să se bucure, fiind unul ieslea în care este așezat pruncul Iisus, altul barca din care Învățătorul a potolit furtuna, iar ultimul devenind crucea Mântuitorului.

Se arată astfel grija lui Dumnezeu pentru fiecare, iar cititorii înțeleg mai ușor din această carte că aparențele uneori înșală și că Domnul știe ce este mai bun și de folos pentru noi și ni le dă la momentul potrivit.

# O, brad frumos!

Gabriela Stoian, clasa a VI-a A

La începutul lunii decembrie, doamna învățătoare le spuse elevilor săi:

– Dintotdeauna bradul a făcut parte din ritualurile oamenilor, în cele mai importante momente ale vieții: botezul, nunta și înmormântarea. Bunăoară, la botez se „înfrătea” copilul cu bradul, adică i se dăruia nou-născutului un puiet de care acesta avea grijă până murea. La nuntă se spunea o rugăciune către brad pentru a păzi familia nou întemeiată, iar când murea un tânăr sau o tânără necăsătorită bradul ținea loc de mire sau mireasă.

Atunci când bradul era tăiat pentru un astfel de moment special, oamenii îi cereau iertare prin poezii de alinare și îl împodobeau cu haine și multe altele. În câteva povestiri mitologice ale neamului nostru, se spune că bradul a fost baza construirii pământului și că încă ne mai ține pe ramurile lui puternice. El a fost considerat un arbore sfânt din multe motive. Primul a fost faptul că ramurile lui rămân verzi, amintind astfel de viața veșnică și că în orice moment, oricât ar fi de greu, trebuie să avem credință și speranță, așa cum nici el nu se usucă în cele mai aprige momente ale iernii. Alt motiv este că vârful lui se îndreaptă direct spre cer, amintindu-ne să ne rugăm neîncetat pentru ocrotirea familiei și a celor apropiați.

Doamna se opri și ne privi preț de o clipă, parcă încercând să ne ghicească gândurile, apoi continuă:

– Voi cum împodobiți bradul? Aveți vreo tradiție? Și își întoarse privirea către o fetiță din primul rând.

– Eu, de obicei, împodobesc bradul pe 1 Decembrie, ascultând colinde și mâncând pâine cu nucă și miere, iar apoi cântând colinde.

– Acum vă voi povesti o scurtă istorioară despre motivul pentru care bradul a fost ales ca simbol al Nașterii Mântuitorului. Se spune că erau odată trei surori care primiseră numele și binecuvântarea unei virtuți: Speranța, Iubirea și Credința.

Ele, toate, își doreau drept cadou de Crăciun să găsească un singur copac care să le reprezinte pe toate trei laolaltă: înalt precum speranța, mare precum iubirea, puternic precum credința. Așa a fost găsit bradul de cele trei surori. Ele au sperat ca acesta să rămână mereu verde. L-au împodobit cu speranță, credință și iubire. Acesta a fost primul brad de Crăciun!

Doamna le zâmbi copiilor care încă cugetau foarte atent la cele auzite.

– Precum voi împodobiți bradul, așa vă va împodobi Dumnezeu pe voi cu daruri sufletești și cu multe bucurii, toate din camera Raiului. Când o să împodobiți bradul, să vă amintiți cât de mult putem învăța de la acest copac străjer care ține aprinsă speranța în iubire și credință!



## Galeria de artă LTSTI

Maria Bălan,  
profesor de arte vizuale

În primele două module ale acestui an școlar, orele de arte ne-au purtat printr-un periplu fascinant și plin de culoare, transformând fiecare lecție într-o aventură creativă. Am explorat o varietate de teme și tehnici, fiecare proiect aducându-ne mai aproape de frumusețea și complexitatea artei.

Cu portretele personalităților din clasă, am descoperit ce ne face unici și cum putem surprinde expresiile și trăsăturile fiecăruia prin tușe de culoare și linii delicate. Apoi, periplurile cromatice ne-au dat libertatea de a ne exprima în moduri noi, jucându-ne cu teme abstracte și geometrice simple, amestecând culori fără reguli complexe, doar din plăcerea de a explora și experimenta.

Ne-am exersat atenția și răbdarea în creion, desenând cu precizie, învățând importanța detaliilor și concentrării. Pe de altă parte, ne-am distrat creând iluzii optice, jucându-ne cu contraste puternice,

descoperind cum liniile simple pot da naștere unor forme captivante și enigmatice. Peisajele au fost o temă constantă, iar noi am explorat frumusețea naturii prin prisma anotimpurilor, surprinzând farmecul și atmosfera fiecărui moment al anului. La fel de valoroase au fost și lucrările de echipă, unde am colaborat, ne-am împărtășit ideile și ne-am completat reciproc, creând lucrări ce îmbină frumos ideile fiecăruia.

Un punct de atracție a fost atelierul dedicat globurilor și podoabelor de Crăciun, unde am atins un record de tehnici, de la pictură pe lemn, la împâslire și decorarea globurilor de sticlă. Aici am realizat cât de prețioasă este puntea creată cu tradițiile trecutului și cum fiecare dintre noi este responsabil să le ducă mai departe. Astfel, aceste momente și ateliere ne-au hrănit cultural și spiritual, învățându-ne cum putem continua tradițiile cu respect și bucurie.





Augustin Paloş, clasa a IV-a



Sofia Niţă, clasa a III-a



Etian Ciocan, clasa a IV-a



Natalia Luca, clasa a V-a



Nicolae Rusu, clasa a III-a

Valentina Matei, clasa a III-a



Anastasia Măriuca Teodorescu, clasa a III-a



Grigorie Zaharescu, clasa a III-a



Ana Savu, clasa a III-a





## Echipa proiectului

**Fondator:** Preot prof. dr. Vasile Gavrilă

**Redactor-șef:** Mariana Lina

**Redactor Arte și Cultură:** prof. Cornelia Miron

**Colaboratori:** prof. Eleonora Iordache, prof. Maria Cosmina Dragomir, prof. Cristinela Cârtoag, prof. Simona Minciu, prof. Mihai-Vladimir Topan, prof. Adela Popescu, prof. Georgeta Neagu, prof. Maria Bunea, prof. Teodor-Mihail Gavrilă, prof. Maria Bălan

### **Colaboratori externi:**

prof. dr. Ioana-Ruxandra Fruntelată,  
prof. dr. Mircea-Gheorghe Abrudan, Ana Ursescu

**Colaboratori elevi:** Maria Panait, Andreea Antohe, Teodora Păuna, Sophia Voican, Teodora Topan, Vladimir Tănase, Sofia Alexandru, Ilie Nedeia, Sergiu Matei, Maxim Demetrescu, Catinca Șoimulescu, Tudor Matei, Natalia Cherciu, Ioan Chigioroagă, Mihail Moise, Anastasia Paloș, Teodora Fîciu, Gabriela Stoian

**Secretar de redacție:** Raluca Ungureanu

**Art Director:** Andrei Tache

**Corector:** Valentina Spătaru

**Fotografie copertă I:** Tiberiu Danciu

**Copertă IV:** elevi ai Liceului Teoretic

*Sfinții Trei Ierarhi*, Ana Iancu, Nicoleta Negru

-

Hârtie: DCM 200g, DCM 130g | Tiraj: 500 de exemplare

Tipărit: MasterPrint Super Offset

Cod ISSN 2734 - 7532 ISSN-L 2734 – 7532

